

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Bakalářská práce

Východočeské rybníční soustavy se zaměřením na Podorlicko: vznik, hospodářské využití,
zánik

East Bohemian pond systems with focus on Podorlicko region: origin, economical
exploitation, destruction

Vedoucí práce: Mgr. Dušan Foltýn

Studijní program: Specializace v pedagogice

Matyáš Langer

2022

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Východočeské rybniční soustavy se zaměřením na Podorlicko: vznik, hospodářské využití, zánik* potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 10. července 2022

Na tomto místě bych rád poděkoval těm, kteří mě při tvorbě této práce jakkoliv podporovali. Největší dík patří Mgr. Dušanu Foltýnovi, vedoucímu této práce, za vstřícnost, přátelský přístup, ale i cenné rady. Zvláště bych chtěl také poděkovat Ing. Borisovi Tichému za cenné rady z oboru kartografie a geografie, rovněž i za poskytnutí některých map, schémat a fotografií. Dík patří rovněž mé rodině, kamarádům a známým za podporu a dobré tvůrčí prostředí.

Anotace

Práce se zabývá problematikou vzniku, využití a zániku rybníčních soustav ve východních Čechách, zejména v oblasti Podorlicka. Ke všeobecnému úvodu a uvedení do tématu byla použita publikovaná odborná i populárně-naučná literatura. Práce je založena na archivním výzkumu, kde jsou použity listiny týkající se zakládání a fungování rybníčních soustav, rovněž listiny týkající se jejich hospodářského využití, důležitým pramenem pro práci jsou i kroniky a další kronikářské práce. Rovněž užitečným zdrojem pro zpracování tématu jsou kartografické prameny, zejména pak staré mapy panství, mapy stabilního katastru a I. a II. vojenského mapování. Rozšiřující metodou je základní výzkum v terénu, z něhož jsou použity fotografie, jež přítomnost rybníku na daném místě v minulosti dokazují.

Klíčová slova: Rybníční soustavy, dějiny rybníkářství, Podorlicko, hospodářské využití rybníků, opočenské panství, novoměstské panství

Anotation

The thesis is focused on the problematics of origin, exploitation and destruction of pond systems in Eastern Bohemia, especially in the Podorlicko region. Both professional and popular science literature was used for the general introduction into the topic. The paper is based on archival research consisting mainly of documents relating to the founding and functionality of pond systems along with papers concerning ways of their economical exploitation. Important sources of this thesis are also include chronicles and other types of chronical works along with cartographical sources, especially old estate charts, stable land registry and I.&II. military mapping maps. Basic field research and photographical material, proving the former existence of ponds in given places, use as an extension method.

Keywords: Pond systems, the history of pond farming, Podorlicko region, economical exploitation, Opočno estate, Nové Město estate

Obsah

Úvod.....	7
Rozbor pramenů a literatury.....	8
1. Stručné dějiny a tradice rybníkářství v Čechách, nejvýznamnější rybníční soustavy v Česku a východních Čechách, nejvýznamnější rybníkáři, využití a funkce rybníků.....	11
2. Vznik rybníků a rybníčních soustav v oblasti Podorlicka.....	18
2.1 Rybníkářství na panství cisterciáků ve Svatém Poli	19
2.2 Zakládání rybníků na opočenském panství Trčků z Lípy	21
2.3 Zakládání rybníků na dalších podorlických panstvích.....	23
3. Vznik rybníčních soustav v dalších částech východních Čech	27
4. Provoz rybníků a jejich hospodářské využití v Podorlicku.....	29
4.1 Chov a prodej ryb.....	29
4.2 Využívání robotní povinnosti v rybníčním hospodářství.....	37
5. Provoz rybníků a jejich hospodářské využití v dalších oblastech východních Čech.....	40
6. Zánik převážné části rybníků v Podorlicku.....	42
6.1 Důvody zániku rybníků v Podorlicku i jinde	42
6.2 Prameny k zániku rybníků v Podorlicku	43
6.3 Zánik rybníků na opočenském panství.....	44
6.4 Zánik rybníků na panství novoměstském.....	48
6.5 Zánik rybníků na rychnovském panství	50
7. Zánik rybníků a rybníčních soustav v širší oblasti východních Čech	52
8. Fungování zbylých rybníků v Podorlicku	53
Závěr.....	55
Použité prameny a literatura.....	58
Seznam schémat a mapových příloh	63
Schémata a mapové přílohy	65
Seznam obrazových příloh	70
Obrazové přílohy.....	72

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá tematikou rybníků, rybníčních soustav, rybníkářství a chovu ryb. Toto téma jsem si vybral, jelikož si myslím, že ideálním způsobem stojí na pomezí oborů mé učitelské dvojkombinace, a to dějepisu a geografie. Zároveň si myslím, že se jedná o téma historiky poměrně opomíjené a málo prostudované, přestože však rybníkářství bylo po staletí zdrojem nemalých příjmů pro vrchnost i stát a změnilo velmi ráz krajiny. V nemalé míře se také mluví o rybnících v souvislosti s globální změnou klimatu, kdy jakékoliv vodní nádrže zadržující vodu v krajině budou pro zvládnutí tohoto negativního fenoménu velmi důležité. Rybníkářství v Podorlicku je pak až na světlé výjimky historiky málo popsáno, doufejme tedy, že i tato práce přinese některé poznatky, které rozšíří povědomí o tomto velmi zajímavém leč badatelsky neprávem opomíjeném fenoménu. Vedle oblasti Podorlicka se v oblasti objevují i pasáže o rybníkářství v širší oblasti východních Čech, tyto pasáže mohou pomoci čtenářům k vytvoření úsudku nad rybníkářstvím Podorlickým díky srovnáním a možnosti dát si informace z obou oblastí do souvislostí.

Práce začíná rozborem pramenů a literatury, kde jsou uvedeny a stručně charakterizovány jednotlivé zdroje práce. Následuje kapitola o vývoji rybníkářství v Čechách, kde je ve stručnosti zmíněna i technologie stavby rybníků. Dále je zde kapitola popisující vznik rybníčních soustav v Podorlicku od 14. do 16. století, právě v tomto časovém úseku byla většina tamních rybníků vybudována. Poté se zde objevují kapitoly soustředující se na provoz rybníčních soustav a chov ryb, kde jsou zmíněny i výnosy výlovů a finanční zisky z tohoto odvětví. V této práci také nemohla být opomenuta problematika zániku rybníků, kde si mnoho lidí zajisté položí otázku, zdali bylo skutečně nutné rybníky v takové míře rušit. Stručně je pak zmíněn vývoj rybníkářství v širších východních Čechách, rozdělený do několika kapitol. Hlavní poznatky z práce jsou shrnuty v závěru. Práci pak doplňuje příloha složená z map, schémat a fotografií, která zajisté přidá tomuto dílu na názornosti.

Rozbor pramenů a literatury

Při tvorbě této práce byly využity různé druhy zdrojů – primární a sekundární literatura, časopisecké studie a články, kartografická díla, archiválie, z malé části pak i terénní výzkum. Dobrymi zdroji hlavně k obecné problematice rybníkářství v Čechách je řada monografií. Velmi kvalitně zpracovanou knihou je publikace Jiřího Andresky *Lesk a sláva českého rybářství*, vydaná v roce 1997, toto odborné dílo se zabývá sice primárně rybolovem a rybářským sportem, avšak kapitoly o vývoji českého rybníkářství zde byly rozpracovány pro účely této práce dostatečně zevrubně. Velmi starou, avšak stále aktuální, knihou je dílo Jana Dubravia, biskupa olomouckého, *O rybnících*, vydané v roce 1953 již poněkolidáté. Z českého překladu tohoto původně latinsky napsaného díla¹ byly použity do této bakalářské práce hlavně pasáže do úvodu, konkrétně k tematice postupů při chovu ryb (vícestupňový chov kapra) a k technologii výstavby rybníků a rybníčních hrází. K tematice třeboňských rybníků a k rybníkáři Jakubovi Krčínovi z Jelčan dobře posloužilo dílo Josefa Haubelta *Jakub Krčín z Jelčan*. Odbornou a přitom velmi dobře čtivou knihou, která byla využita rovněž hlavně v poněkud obecnějším úvodu, je dílo Aloise Míky *Slavná minulost českého rybníkářství*. Vzhledem k roku vydání díla (1955) se jedná o dílo marxistické historiografie, byl tudíž nutný kritický pohled na obsah, avšak většina díla je napsána až překvapivě objektivně. Pro účely této práce se výborně hodila poněkud novější kniha Ladislava Mička *Světlem českých rybníků*, vydaná v roce 2020. Tato kniha spíše populárně – naučným způsobem mapuje dějiny českého rybníkářství, avšak vychází striktně z pramenů a odborné literatury. Po každé kapitole, která se věnuje určité historické etapě rybníkářství, následují strany s fotografiemi a stručným popisem jednotlivých rybníků. Díky této koncepci se dala kniha výborně využít nejen v obecném úvodu, ale i v dílčích kapitolách tematiky rybníkářství v Podorlicku. Z této knihy bylo čerpáno v úvodu i ve vlastní stati zdaleka nejčastěji, právě díky jejímu širokému záběru. K objasnění zániku rybníků nejen v úvodu, ale i v konkrétní kapitole připomínající tento fenomén, bylo použito knihy kolektivu autorů pod vedením Renaty Pavelkové *Historické rybníky České republiky* z roku 2014. Tato kniha se dívá na studovanou problematiku spíše pohledem geografickým a kartografickým a součástí tohoto projektu je vedle knihy i databáze zaniklých rybníků.

---

¹ V latinském originálu nese Dubraviovo dílo název *Libellus de piscinis et piscium, qui in eis aluntur natura*.

K hlavní problematice díla, konkrétně k tematice zakládání rybníků na panství cisterciáků okolo kláštera Svaté Pole, se skvěle hodil 2. díl monumentální série Kateřiny Charvátové *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142-1420*. V tomto svazku je velmi podrobně pojednáváno o schopnostech cisterciáků pracovat s vodou a využívat mistrně terénu, dále se zde diskutuje o konkrétních rybnících na výše zmíněném panství a vyspělosti svatopolského rybníkářství. Vzhledem k dataci existence kláštera a vzhledem k jeho náhlému zplundrování husity se nám bohužel nedochovala celá řada pramenů, která by nám o rybníkářství okolo dnešního Kláštera nad Dědinou řekla mnohem více a zaplnila by černá místa v tajemné historii tohoto konventu. Dílčí tematiku rybníkářství na panství svatopolských cisterciáků pak doplňují studie Dušana Foltýna ve spolupráci s Jiřím Slavíkem a starší studie Jana Kuběnky.

Tematiku rybníkářství na opočenském panství nám velmi dobře popisuje studie Jaroslava Lásky *Rybníkářství a rybářství na Opočensku* z roku 1958. I přes dataci díla se jedná o odborně a objektivně napsanou studii, vůbec nejkonkrétnější k dané tematice od počátků existence opočenské rybníční soustavy v 16. století až do 50. let století minulého. Dílu dodávají na přehlednosti tabulková vyjádření výlovů a další statistické údaje. Ekonomické zisky a další statistické údaje k tematice rybníkářství v Podorlicku Láška popisuje i ve studii *Někdejší Opočensko a jeho obyvatelé v urbářích ze XVI. až XVIII. Století*. K rybníku Broumar a jeho založení pak napsal kratší článek Jaroslav Šůla. Velmi nápomocné se ukázaly být i diplomové práce, a to hlavně práce Ondřeje Pavlovce *Trčkové z Lípy na opočenském panství*, která se zabývá i ekonomickými aktivitami trčkovského velkostatku, jehož součástí bylo i rybníční hospodářství. Naopak práce Petra Noska *Východočeské panství Opočno v letech 1618–1638* se výše zmíněné diplomové práci, co se týká kvality, rovnat nemůže. K problematice kartografických pramenů, ale i rybníkářství na Opočensku byla využita velmi zdařilá diplomová práce Martiny Tůmové *Město Opočno v topografických pramenech z 18. a 19. století*.

Nezastupitelnou roli při vzniku této práce však hrály hlavně archiválie, z velké části deponované ve Státním oblastním archivu v Zámrsku. Jedná se hlavně o přehledy výlovů rybníků, soupisy dominikálního majetku, rybníční účty atd. Bez těchto archiválií by práce nemohla být tak konkrétní a argumentačně podepřená, jako je s jejich použitím. Dalšími prameny pak jsou pamětní knihy a kroniky. V první řadě velmi nápomocnou byla při psaní této práce *Pamětní kniha obce Bohuslavice nad Metují*, která z dostupných pramenů nejlépe popisuje velkou rybníční soustavu na vodním kanálu Rejha. Avšak v některých pasážích tato kniha chce za každou cenu dokázat starobylost této rybníční soustavy, a tak její vznik pokládá

dál do minulosti, než se nám zdá i za použití analogie s jinými podobnými soustavami reálné. Bylo tedy třeba tento pramen kriticky zhodnotit a poukázat na nedostatky a slabou argumentační a pramennou oporu některých tezí. Dalšími kronikami jsou pak *Pamětní kniha obce Pulice* a druhý díl *Kroniky mlýnů na Zlatém potoce*.

Z elektronických zdrojů se velmi osvědčily archivní mapy v archivní sekci Geoportálu Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního, konkrétně se jednalo o mapy krajů, indikační skici, císařské povinné otisky stabilního katastru atd. Na stránkách Laboratoře geoinformatiky jsou pak umístěny kopie mapových listů I. a II. vojenského mapování. Tato 2 mapování byla stěžejními zdroji při dataci zániků rybníků a jejich soustav v Podorlicku. Dále byly použity i letecké snímky. Dalším elektronickým zdrojem pak byla zdigitalizovaná kronika a sepsaná historie obce Bílý Újezd, kde se nacházejí cenné informace o rybnících na panství Vostrovských ze Skalky a Ostrova.

V práci pak ještě byly použity další nejen elektronické zdroje, viz závěrečný seznam použitých zdrojů.

1. Stručné dějiny a tradice rybníkářství v Čechách, nejvýznamnější rybníční soustavy v Česku a východních Čechách, nejvýznamnější rybníkáři, využití a funkce rybníků

Rybářství patří od nepaměti k jednomu ze základních lidských způsobu obstarávání potravy. Cílený chov ryb, tedy rybníkářství, má svoji tradici dle olomouckého biskupa Jana Dubravia od dob starověkého Říma, kde si dle něho Sergius Orata: „*Vymyslel vlastní oddělená moře, aby se jeho chuť nemusela řídit vůlí Neptunovou.*”² Počátky rybníků v Čechách pak můžeme datovat do 9.–10. století, konkrétně k roku 993 máme zachovanou zmínku o osadě Rybníček v Praze, dnes ulice na tomto místě rovněž nese název Na Rybníčku a nachází se nedaleko od Karlova náměstí.³ Naopak v Bavorsku se rybníkářství začíná rozvíjet již za vlády Karla Velikého, tedy na samém počátku století devátého, a odtud se zřejmě dále šířilo právě do tehdy vznikajícího přemyslovského českého státu.⁴ Naopak rybníkář Josef Šusta, otec významného českého historika téhož jména, se domnívá, že první rybníky u nás se začaly objevovat ve vesnicích na návsi (označuje je jako návesníky), tyto prý byly využívány k odběru vody, napájení dobytka, v letních měsících se v nich lidé myli, v neposlední řadě pak také sloužily jako nádrže, z nichž byla voda využívána na hašení četných požárů.⁵

Další zmínky o rybnících pak nalezneme v Kosmově kronice, kdy kníže Břetislav roku 1034 daroval Sázavskému klášteru rybník.⁶ Z oblasti Moravy pak máme první dochované informace o rybnících z roku 1078, kdy byly klášteru Hradiště u Olomouce darovány dva rybníky, jmenovitě Vydoma a Takaleč.⁷ První rybníky nebyly nijak konstrukčně složité – hráze byly pouze malé a ani rybníky nebyly nijak plošně rozsáhlé, nazývány také byly často slovem stav, tímto slovem (*staw*) jsou nazývány dodnes rybníky v polštině.⁸ Jak již bylo zmíněno výše, první rybníky byly zpravidla spjaty se zakládáním klášterů.⁹ Příkladem takového rybníka by byl například Starý rybník nedaleko premonstrátského kláštera v Teplé o ploše 14 hektarů, zhotovený ve 2. polovině 12. století.¹⁰ Zakládání rybníků na pozemcích patřících klášterům je

---

² DUBRAVIUS J., *O rybnících*. Praha, 1953, s. 30.

³ MÍČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetínovice, 2020, s. 13.

⁴ ANDRESKA J., *Lesk a sláva českého rybářství*. Pacov, 1997, s. 67.

⁵ Tamtéž, s. 68.

⁶ MÍČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetínovice, 2020, s. 13.

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Tamtéž.

spojováno s tím, že ryba byla v té době postním pokrmem, což velmi dobře koresponduje s asketickým životem mnichů a velkým počtem postních dní.¹¹ Dalším řádem, jenž podporoval rybníkářství na svých pozemcích, byli němečtí rytíři, kteří vybudovali například Ratmírovský rybník u Jindřichova Hradce o rozloze 80 hektarů, dokončen byl v roce 1255.¹² Ve východních Čechách byli prvními významnějšími rybníkáři benediktini v Opatovicích, kteří položili prázeklad jedné ze dvou největších rybníčních soustav v Čechách, budoucího Opatovického kanálu.¹³ Při stavbách těchto rybníků je údajně inspirovalo téměř boží vnuknutí, kdy Labe pravidelně při jarních povodních zaplavovalo určité sníženiny, a po opadnutí vody vznikaly menší vodní plochy, stačilo tedy pouze postavit hráze.¹⁴

Jako první vrchol českého rybníkářství můžeme označit období vlády Karla IV.¹⁵ Tento stavební rozmach souvisel s rozvojem hospodářství, na který panovník kladl velký důraz, toto vzepětí částečně pokračovalo i za vlády Václava IV.¹⁶ Již během vlády Karla IV. si byli jeho rádci vědomi toho, že rybníky neslouží pouze k chovu ryb, ale že poskytují i účinnou ochranu před suchem i povodněmi, určitou ochranu můžou poskytnout i před nepřátelskými vojsky.¹⁷ Největším rybníkářským počinem Karla IV. je Velký rybník, dnes známý jako Máchovo jezero, s rozlohou 284 hektarů.¹⁸ Beneš Krabice z Weitmile o tomto píše: „*Po návratu do Čech pan císař založil a zřídil pod hradem Bezdězem rybník obdivuhodné velikosti jako jezero.*”¹⁹ Budoucí intenzivní rozvoj rybníkářství v jižních Čechách předznamenává výstavba rybníka Dvořiště, jenž byl v 80. letech 16. století přestavěn a zvětšen nejvýznamnějším českým rybníkářem Jakubem Krčínem z Jelčan.²⁰ Zapálení Karla IV. pro budování rybníků můžeme vidět z jeho nařízení, kde píše: „*Všem stavům i městům nařízení dávám pilně stavěti rybníky, jednak aby bylo postaráno o hojnost ryb pro potravu lidu, dále pak aby půda co nejvíce využita byla.*”²¹ Nyní se dostaneme do hlavní oblasti zájmu této práce, a sice do oblasti Podorlicka. Tam zakládání rybníků souvisí s existencí menšího cisterciáckého kláštera Svaté pole, jehož

---

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž, s. 14.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ ANDRESKA J., *Lesk a sláva českého rybářství*. Pacov, 1997, s. 71.

¹⁸ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 15.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

dějiny jsou i přes bádání zejména prof. Charvátové stále zahaleny četnými tajemstvími. Rybníky jako Křovský a další byly po zániku kláštera v době husitských válek přiřčleněny pod správu panství na Opočně.²²

Slibný rozvoj českého rybníkářství byl přerušěn až výše zmíněnými husitskými válkami, kdy došlo k hospodářskému rozvratu většiny země.²³ Rybníky však posloužily husitům jako mocná zbraň, a to v bitvě u Sudoměře, kdy na dně vypuštěných rybníků Markovec a Škaredý našli smrt četní bojovníci křižáckého vojska.²⁴

Avšak po husitských válkách rybníkářství zaznamenalo svoji renesanci, obzvlášť ve východních Čechách na panstvích pánů z Kunštátu, odkud vzešel i budoucí král Jiří z Poděbrad.²⁵ Rybníky v této oblasti byly stavěny hlavně v těsné blízkosti Kunětické hory, právě toto místo a okolí kláštera v Opatovicích dalo později impuls ke stavbě rybníkářského veledíla Pernštejnů ve století následujícím.²⁶ Zlatým věkem českého rybníkářství je bezpochyby 16. století, kdy zažily velký rozvoj i jiné obory hospodářství, ale i oblast umění a kultury.²⁷ V této době vznikl i největší rybník, jímž bylo Blato na Poděbradsku s rozlohou přes 1000 hektarů.²⁸ Rybníky té doby můžeme dle funkce v jednotlivých fázích chovu kapra rozdělit na 3 druhy: rybníky potěrní, které jsou rozlohou nejmenší, chován je zde rybí plůdek, dále rybníky výtažní, kde ryby dorůstají a rybníky hlavní, kde kapři dorůstají do tržní velikosti.²⁹

Právě v této době publikoval olomoucký biskup a humanista Jan Dubravius své dílo *O rybnících*, kde popisuje nejen stavbu rybníků a chov, ale i techniky výlovu, jednalo se v té době o pokrokové dílo, které má ve většině svých bodů platnost až do dnešních dní. Z jeho díla číší nadšení pro budování rybníků, k čemuž chce strhnout i další lidi z vyšších vrstev s pozemkovým vlastnictvím: „Nedej se odstrašit od takového záměru ztrátou na ječmeni, seně nebo dříví,[...], džber kaprů je dražší než kupa sena nebo snop ječmene a otep dříví.”³⁰ Dále podává cenné rady k samotnému průběhu výstavby rybníka a jeho hráze, kdy říká, že hráz se

---

²² Tamtéž, s. 16.

²³ Tamtéž, s. 17.

²⁴ Tamtéž, s. 18.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž, s. 30

²⁸ MÍKA A., *Slavná minulost českého rybníkářství*. Praha, 1955, s. 19.

²⁹ DUBRAVIUS J., *O rybnících*. Praha, 1953, s. 50.

³⁰ Tamtéž, s. 36.

má zpevňovat „*hojným ježděním vozů a dusáním.*“³¹ Na stavbu rour (výpustí rybníka) doporučuje dřevo buď jedlové, nebo dubové, jelikož tyto druhy jsou nejodolnější, hodí se i dřevo jilmu.³² Při stavbě hráze se má počkat, až si hráz tzv. sedne a až poté se má napouštět.³³ A to pomalu a po částech, tím se hráz ještě více stmelí.³⁴ Když již je rybník funkční, měl by se čas od času vypustit a rok nebo dva na něm hospodařit a pak ho opětovně zaplavit, díky tomu se v rybníku zvýší množství živin.³⁵

Vedle rybníků se však také budují vodní kanály, které jednotlivé rybníky spojují, vznikají tak rybníční soustavy.³⁶ Asi nejvýznamnějším takovýmto dílem je jihočeská Zlatá stoka či východočeský Opatovický kanál.³⁷ Voda z řek byla obvykle přepouštěna přes jez do kanálu s téměř nulovým spádem, kde pomalu proudila do rybníků, během toku se prohřála, což zlepšovalo podmínky pro chov, zejména pak kaprů v mělkých rybnících.³⁸ Naopak hluboké rybníky, jako například Staňkovský, se ukázaly pro chov kaprů jako nevhodné, jelikož jeho hluboké vody byly studené.³⁹

Na konci 15. století pak začíná budovat svá díla Štěpánek Netolický, jehož jedním z mnoha děl je i výše zmíněná 48 kilometrů dlouhá Zlatá stoka a rybníky Horusický a Káňov.⁴⁰ Zlatá stoka byla původně stavěna pro napájení Opatovického mlýna, Štěpánka Netolického však napadla geniální myšlenka táhnout vodu dál do Třeboňské pánve a nadlepšovat tak vodnost již existujících rybníků.⁴¹

S rostoucím počtem rybníků a rostoucími výnosy ryb se prudce rozvíjí i obchod s rybami.⁴² Významným centrem obchodu s rybami byla například Kutná Hora, v té době jedno

---

³¹ Tamtéž. S. 39.

³² Tamtéž, s. 42.

³³ Tamtéž, s. 45.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž, s. 70.

³⁶ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetínovice, 2020, s. 31.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ HAUBELT J., *Jakub Krčín z Jelčan*. Praha, 2003, s. 23.

⁴⁰ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetínovice, 2020, s. 32.

⁴¹ ANDRESKA J., *Lesk a sláva českého rybářství*. Pacov, 1997, s. 90.

⁴² MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetínovice, 2020, s. 33.

z nejlidnatějších měst Českých zemí.⁴³ Ryby se sem dovážely nejen z okolních rybníků, ale i ze vzdálenějšího Poděbradska a Chlumecka, a to jak živé, tak i nasolené.⁴⁴

Mezi poněkud kuriózní události spjaté s budováním rybníků jsou i přesahy staveb na cizí panství a následné spory, spory panovaly rovněž kolem zadržování vody na jednom panství a jejím nedostatku na panství vedlejším.⁴⁵ Další kuriozitou je povinnost roboty pro sedláky s potahy, kteří museli vozit v kádích rybí plůdek z jednoho rybníku do druhého či odvázet zeminu při stavbách hrází.⁴⁶ Stavby rybníků však také byly příležitostí pro málo kvalifikovanou pracovní sílu z okolních oblastí, kdy si tito mohli přivydělat poměrně slušný peníz, platy rybníkářů a měřičků pak dosahovaly až čtyřnásobku průměrné tehdejší mzdy.⁴⁷

Za absolutní vrchol českého rybníkářství můžeme bez pochyby označit 2. polovinu 16. století, spojenou s obrovským rozmachem Rožmberského dominia, kdy vladař domu rožmberského, Vilém z Rožmberka, se díky svému bohatství dokonce mohl stát polským králem. Právě ve službách Viléma z Rožmberka působil i významný rybníkář Ruthard z Malešova, z jehož děl můžeme jmenovat rybník Vdovec.⁴⁸ Po Ruthardovi pak do služeb Rožmberků nastoupil největší český rybníkář Jakub Krčín z Jelčan, jenž byl rožmberským purkrabím, a nestaral se tak pouze o stavby rybníků, ale i o pivovary, mlýny a ovčiny.⁴⁹ Jeho dílo bylo tak rozsáhlé, že muselo docházet k bourání mnohých domů a při výstavbě rybníka Svět dokonce i k části opevnění Třeboně, což ve svém díle četnými narážkami zmiňuje Václav Březan, rožmberský kronikář a archivář.⁵⁰ Březanovi neunikly ani četné výtržnosti, pokleslá morálka a drobné krádeže, které byly pro rybníkářské dělníky typické.⁵¹ Vrcholem Krčínova umu je pak rybník Rožmberk s původní rozlohou téměř 1 000 hektarů a kanál Nová řeka.⁵² Při napouštění Rožmberka však málem došlo ke katastrofě, a to k protržení hráze.⁵³ Jen díky Krčínově akceschopnosti se podařilo zkázu zažehnat, jelikož narychlo sehnal asi 1600 lidí, kteří hráz opravili a zpevnili. Dalším problémem Rožmberka pak byla vysoká hráz, kdy při

---

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž, s. 34.

⁴⁶ Tamtéž, s. 35.

⁴⁷ ANDRESKA J., *Lesk a sláva českého rybářství*. Pacov, 1997, s. 73.

⁴⁸ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetín, 2020, s. 36.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž, s. 37.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž.

maximálním napuštění došlo k zatopení Třeboně, a tak se měšťané třeboňští nejednou brodili po ulicích vodou.⁵⁴ I kvůli těmto problémům byla později hráz Rožmberka snížena a plocha rybníka se tak zmenšila na 730 hektarů, dnes je jeho rozloha 489 hektarů.⁵⁵ Vedle Třeboňska zaznamenalo intenzivní rozvoj rybníkářství v té době také Vodňansko, Písecko a Jindřichohradecko.⁵⁶

Tento vrchol však již předznamenal budoucí pád. Obzvláště stále vyhocenější spory mezi katolíky a nekatolíky a následné události třicetileté války byly důvodem ke stagnaci tohoto oboru a později i úpadku.⁵⁷ Nutno dodat, že plocha a výtěžnost rybníků v českých zemích již nikdy nepřekonalala stav z 2. poloviny 16. století.⁵⁸ Například na východočeském panství Dymokury poklesl počet lovených rybníků do poloviny 17. století z 26 na 8.⁵⁹ Mnohé rybníky nebyly ani napuštěné, či byly zarostlé hustou vegetací a značně zanešené.⁶⁰ Avšak situace nebyla po 30 leté válce všude stejná, například na panství Mnichovo Hradiště došlo za vlády Arnošta Josefa z Valdštejna k prudkému rozvoji rybníkářství.⁶¹ I na Třeboňsku došlo pod správou Schwarzenbergů ke stabilizaci poměrů, konkrétně k opravě Zlaté stoky, rovněž byl vybudován nový rybník s příznačným názvem Schwarzenberg, avšak jeho rozloha byla pouhých 54 hektarů.

K největšímu úpadku českých rybníků pak dochází za vlády Marie Terezie a Josefa II. ve 2. polovině 18. století.⁶² Díky modernizaci hospodářství, které mělo být založeno i na modernizaci zemědělské výroby, bylo mnoho rybníků přeměněno na ornou půdu, nutno dodat, že velmi úrodnou.⁶³ Rovněž velký vliv mělo zrušení četných klášterů za Josefa II., jak víme, tak kláštery byly instituce s mnohasetletou tradicí chovu ryb.⁶⁴ Mezi další důvody úpadku rybníků patří změna stravovacích návyků obyvatelstva, rovněž se objevovaly i teorie, že

---

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž, s. 38.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž, s. 56.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž, s. 88.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

v deštivých letech mohou rybníky za přebytek srážek.⁶⁵ Taktéž raabizace, tedy rozdělení vrchnostenské půdy mezi sedláky, vedla k zániku rybníků a jejich přeměně na ornou půdu.⁶⁶

K zastavení tohoto úpadku došlo až ve 2. polovině 19. století, jedním z důsledků byla i opětovná poptávka po sladkovodních rybách, které se staly nedostatkovým zbožím.⁶⁷ Pestrý vývoj pak přineslo století dvacáté, v jehož 2. polovině se staly rybníky státním majetkem. Samotnou kapitolu by pak mohly tvořit snahy o obnovení rybníků ve 21. století, a to zejména díky problematice sucha a udržení vody v krajině.⁶⁸

---

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž, s. 96.

⁶⁸ Tamtéž.

2. Vznik rybníků a rybníčních soustav v oblasti Podorlicka

Podobně jako na ostatních místech českých zemí i na Podorlicku je prvotní rozvoj rybníkářství spojen s působením církevních řádů, konkrétně s cisterciáckým klášteřem Svaté Pole, jenž se nacházel na místech dnešních selských statků č.p. 1, 6 a dalších v Klášteře nad Dědinou a byl založen okolo roku 1272.^{69 70} Abychom pochopili kontext založení a fungování výše zmíněného Klášteře, musíme se alespoň ve stručnosti zmínit o kolonizaci podorlické oblasti a o majetkové držbě v tomto krásném koutě Čech v období 11.–15. století.

Námi studovaná oblast byla osídlena již v době pravěké, z neznámějších kultur můžeme zmínit lid slezskoplatěnické kultury, mezi jehož pozůstatky patří například mohyly na pahorku Chlum mezi Dobruškou, Mělčanami, Semečnicemi a Opočnem.⁷¹ V raném středověku pak byl střediskem osídlení pod Orlickými horami hrad v Opočně, jenž poprvé zmiňuje ve své Kronice Kosmas, děkan pražské kapituly svatého Víta, a to k roku 1068.⁷² Dalším prokazatelně osídleným místem byl Vysoký Újezd, obec na vyvýšeném pahorku s románským kostelem svatého Jakuba většího z 12. století, který je vidět z širokého okolí a působí vzhledem k své vyvýšené poloze majestátním dojmem.⁷³ Jak založení klášteře, tak majetková držba podstatné části Opočenska a Dobruška ve 2. polovině 13. století jsou spjaty s pány Sezemou a Mutinou z Kostomlat, kteří byli zakladateli rodu pánů z Dobrušky a Opočna.⁷⁴ Rod pánů z Dobrušky, později pánů z Opočna, držel své statky v Podorlicku více než 150 let, jeho posledním představitelem byl Jan Městecký z Opočna, jenž zemřel v roce 1431.⁷⁵ Co se týče velikosti klášteře a jeho dominia, zařazujeme ho mezi ty menší – ve vlastnictví měl hospodářský dvůr v Očelicích, městečko Městec nad Dědinou, asi 13 spíše menších vesnic a několik rybníků, jeden hospodářský dvůr se nacházel zřejmě také

---

⁶⁹ CHARVÁTOVÁ K., *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420*, sv. 2. Praha, 2002, s. 156.

⁷⁰ FOLTÝN D., SLAVÍK J., *Stavební podoba cisterciáckého opatství Svaté Pole ve světle písemných a hmotných pramenů*. Východočeské listy historické, 2001, 17-18, s. 354.

⁷¹ RATHOUSKÝ V., LIKOVSKÝ Z., *Opočno 1068-2000. Historie v datech*. Praha, 2006, s. 7.

⁷² FLESAR A., *Popis historicko-archeologicko-statistický okresu Opočenského*. Hradec Králové, 1895, s. 19.

⁷³ KUBĚNKA J., *Příspěvek k dějinám klášteře Svaté pole u Třebechovic pod Orebem*. Sborník vlastivědných prací Orlické hory a Podorlicko, 1970, 3, s. 72.

⁷⁴ FOLTÝN D., SLAVÍK J., *Stavební podoba cisterciáckého opatství Svaté pole ve světle písemných a hmotných pramenů*. Východočeské listy historické, 2001, 17-18, s. 348, 349.

⁷⁵ CHARVÁTOVÁ K., *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142-1420*, sv. 2. Praha, 2002, s. 159.

v bezprostřední blízkosti kláštera, na jehož pozůstatcích dnes zřejmě stojí statek č.p. 1.^{76 77} Právě mírně zvlněná krajina Orlické tabule s menšími bažinatými pánvemi dala svatopolským cisterciákům impuls k budování rybníků.⁷⁸

2.1 Rybníkářství na panství cisterciáků ve Svatém Poli

Tuto z části bažinatou krajinu bylo potřeba pro intenzifikaci zemědělské činnosti a zlepšení kvality půdy odvodnit, k tomuto odvodnění došlo právě výstavbou rybníků, navíc chov ryb v rybnících byl důležitý nejen pro klášterní refektář, ale skýtal i možnosti dalších finančních zisků.⁷⁹ Se stavbou rybníků nezapočali zřejmě mniši ihned po založení kláštera, neboť první zmínku o rybnících na svatopolském dominiu máme až z roku 1378 v listině týkající se sporu dvou vysoce představených členů konventu, a to Matěje a Petra z Holohlav, kdy se v listině píše o velkých pracovních čtách, které mají za úkol zvětšovat příkopy, zmíněny jsou zde i práce na rybnících.⁸⁰ Ve zdejších 13 rybnících byli chováni hlavně kapři, a to víceúhňovým způsobem chovu, jenž byl na tehdejší dobu pokrokový (v rybníku trdelním se dospělí kapři vytřeli, plůdek se zde nechal vyrůst a až pak byl nasazován do výtažních rybníků, odkud byli kapři loveni ke spotřebě).^{81 82} Trdelním rybníkem byl s nejvyšší pravděpodobností menší rybník s názvem Křovský, jenž existuje dodnes, je tedy jedním z nejstarších rybníků v Podorlicku.⁸³ Vedle Křovského rybníka stojí z klášterních rybníků za zmínku ještě Podjem, který rovněž existuje i v současnosti, naopak z již zaniklých rybníků uvedme alespoň rybníky Břekelský (někdy zmiňovaný též jako Břekerský či Břekejský), zrušený roku 1828 a rybník Klášterský.⁸⁴ ^{85 86} Vedle Břekelského rybníka stával od pradávna též velký mlýn o třech kolech se stejným názvem, jako měl rybník. Dlouhá léta byl v majetku Fryntových z Mokrého, stejně jako mlýn

---

⁷⁶ Tamtéž s. 156, 164, 165.

⁷⁷ KUBĚNKA J., *Příspěvek k dějinám kláštera Svaté pole u Třebechovic pod Orebem*. Sborník vlastivědných prací Orlické hory a Podorlicko, 1970, 3, s. 86.

⁷⁸ Tamtéž, s. 74.

⁷⁹ CHARVÁTOVÁ K., *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142-1420*, sv. 2. Praha, 2002, s. 159.

⁸⁰ KUBĚNKA J., *Příspěvek k dějinám kláštera Svaté pole u Třebechovic pod Orebem*. Sborník vlastivědných prací Orlické hory a Podorlicko, 1970, 3, s. 79.

⁸¹ CHARVÁTOVÁ K., *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142-1420*, sv. 2. Praha, 2002, s. 169.

⁸² MÍKA A., *Slavná minulost českého rybníkářství*. Praha, 1955, s. 13, 14

⁸³ CHARVÁTOVÁ K., *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142-1420*, sv. 2. Praha, 2002, s. 171.

⁸⁴ KUBĚNKA J., *Příspěvek k dějinám kláštera Svaté pole u Třebechovic pod Orebem*. Sborník vlastivědných prací Orlické hory a Podorlicko, 1970, 3, s. 86.

⁸⁵ FOLTÝN D., SLAVÍK J., *Stavební podoba cisterciáckého opatství Svaté pole ve světle písemných a hmotných pramenů*. Východočeské listy historické, 2001, 17-18, s. 354.

⁸⁶ *Soukromý archiv Mgr. Jiřího Macha*, Kronika Mlýnů na Zlatém potoce (2. díl), s. 182.

mokerský, přestalo se zde mlet až v roce 1958.⁸⁷ Otazníky se vznášejí nad datem a stavitelem rybníka Hlubokého na Bezedném potoce jižně od obce Ledce, Ladislav Miček ve svém díle tento rybník poněkud nejistě, ale přece, označil za rybník, na kterém klášter Svaté Pole hospodařil, tento rybník byl s největší pravděpodobností opravdu zbudován svatopolskými cisterciáky, neboť k dominiu kláštera patřily i lesy jižně od tohoto rybníku až po obec Bědovice.⁸⁸ ⁸⁹ Vedle využití rybníků k chovu ryb a případnému zavlažování nesmíme opomenout ani funkci ochrannou.⁹⁰ Tuto roli plnil zejména výše zmíněný rybník Klášterský, který se nacházel jihozápadním směrem od kláštera podél cesty do Ledec, společně s přívodním kanálem (jeho tehdejší podobu neznáme) mohl být klášter téměř ze všech stran obklopen vodními plochami a vodními toky, což by zajisté hrálo ve prospěch obránců při případném nebezpečí.⁹¹

Konec těmto slibným počátkům rybníkářství a všeobecného hospodářského rozvoje v okolí kláštera Svaté Pole učinily až husitské války, kdy byl klášter v listopadu roku 1420 východočeskými husity dobyt a vypálen, přičemž jeho mniši měli být v ruinách hořícího kláštera upáleni, k této informaci jsou současní historikové spíše skeptičtí.⁹² Jak bylo naloženo s rybníky v klášterní správě v době husitství, nevíme. Nemůžeme ani vyloučit možnost, že ryby, které v rybnících po nenadálém zboření kláštera zůstaly, se staly chutnou stravou pro místní vesnické obyvatelstvo, které v době husitských válek trpělo hladem, neboť se jen málo pěstovalo a sklízelo.⁹³ Svatopolský klášter jako církevní instituce fungoval ještě po husitských válkách, poslední informace o něm máme z roku 1494.⁹⁴ Po skončení husitských válek klášterní panství střídalo své majitele, vystřídali se zde například: Jiří z Dubé a Vízmburku, Jan Ratiborský z Chlumu a na Svatém Polí a další, od roku 1499 začali získávat postupně části svatopolského panství Trčkové z Lípy, kteří sídlili na Opočně, kompletně celé dominium

---

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetínovice, 2020, s. 23.

⁸⁹ KUBĚNKA J., *Příspěvek k dějinám kláštera Svaté pole u Třeběchovic pod Orebem*. Sborník vlastivědných prací Orlické hory a Podorlicko, 1970, 3, s. 86.

⁹⁰ FOLTÝN D., SLAVÍK J., *Stavební podoba cisterciáckého opatství Svaté Pole ve světle písemných a hmotných pramenů*. Východočeské listy historické, 2001, 17-18, s. 354, 355.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž, s. 350, 351.

⁹³ MÍKA A., *Slavná minulost českého rybníkářství*. Praha, 1955, s. 11.

⁹⁴ CHARVÁTOVÁ K., *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142-1420*, sv. 2. Praha, 2002, s. 159.

někdejšího kláštera získali až k roku 1598.⁹⁵ ⁹⁶ Možná již existující rybníky v okolí dnešního Kláštera nad Dědinou byly pro Trčky z Lípy jednou z inspirací k výstavbě impozantní opočenské rybníční soustavy, která byla dokončena ve 2. polovině 16. století.

2.2 Zakládání rybníků na opočenském panství Trčků z Lípy

Jak jsme se již dozvěděli výše, na konci 15. století se Opočno spolu s poplužním dvorem dostalo do majetků Trčků z Lípy, konkrétně Mikuláše mladšího Trčky z Lípy (zemřel 1516), a během století následujícího se panství nejen značně územně rozšiřovalo, ba i zaznamenalo nebývalý rozvoj z hlediska hospodářského, rybníkářství nevyjímaje.⁹⁷ Pramenů k zakládání rybníků na trčkovském opočenském panství v 1. i 2. polovině 16. století máme jen velmi málo. První rybníky byly Trčky zakládány bezprostředně po jejich koupi Opočna.⁹⁸ Naopak Miček razí poněkud odvážnou myšlenku, i když v porovnání s okolními panstvími ne nerealistickou, a sice že některé rybníky stavěné na Opočensku v průběhu celého 16. století mohly vzniknout zvětšením a úpravou již existujících vodních ploch, je-li tato hypotéza správná, se bohužel zřejmě nikdy nedozvíme.⁹⁹ Jedná se zejména o rybníky v bezprostředním okolí Opočna (Broumar,...), u této hypotézy Miček argumentuje poměrně dlouhým vývojem osídlení Opočna a jeho nejbližšího okolí.¹⁰⁰ Jisté naopak je, že tyto rybníky měly od 16. století důmyslný systém napájení, zdokonalený ve století 17.¹⁰¹ Voda do těchto rybníků byla přiváděná Ještětickým potokem, jehož vody jsou dodnes dotovány vodou z řeky Bělé pomocí vodního kanálu zvaného Dlouhá strouha, která vznikla již na přelomu 15. a 16. století a větví se – jedna část vody teče do Ještětického potoka, druhá část se vrací zpět po několika kilometrech do Bělé (viz schéma 1).¹⁰² ¹⁰³ Od roku 1647 dodnes je pak část vod Zlatého potoka (nyní nazývaného Dědina) převáděna pomocí dělicího splavu a kanálu přes Podchlumský mlýn do Ještětického potoka, do kterého se vlévá pod Podchlumským (dříve Lhotským) rybníkem, a tento společný tok nese

---

⁹⁵ KUBĚNKA J., *Příspěvek k dějinám kláštera Svaté pole u Třebechovic pod Orebem*. Sborník vlastivědných prací Orlické hory a Podorlicko, 1970, 3, s. 87.

⁹⁶ CHARVÁTOVÁ K., *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142-1420*, sv. 2. Praha, 2002, s. 160.

⁹⁷ PAVLOVEC O., *Trčkové z Lípy na opočenském panství*. Olomouc, 2008. Diplomová práce. Filosofická fakulta University Palackého v Olomouci, s. 71.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 132.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ PAVLOVEC O., *Trčkové z Lípy na opočenském panství*. Olomouc, 2008. Diplomová práce. Filosofická fakulta University Palackého v Olomouci, s. 72.

název Zlatý potok.¹⁰⁴ Velmi zajímavě o této tematice vypráví Pamětní kniha obce Pulice, sepsaná pulickým sedlákem a člověkem neobyčejného všeobecného rozhledu, Josefem Mervartem (1876-1945) č.p. 25: „*Potok či řeka, která jde přes Pulice, má již velmi z dávné doby upravenou strouhu ze svého řečiště na Cháborách do potoka tekoucího od Hrošky a dále pak k Opočnu. Zařízení toto mělo asi ten účel, že se nechalo založiti na této straně velmi mnoho rybníků a že se také touto cestou plavilo dříví až k Opočnu, když bylo k panství Opočenskému ještě Frimburské na horách přikoupené.*”¹⁰⁵ Při stavbě tohoto splavu a kanálu došlo vzhledem k jejich poloze (na hranicích panství opočenského a skalky) ke spolupráci obou vlastnických rodů.¹⁰⁶ Dvěma třetinami se na tomto projektu finančně podíleli Colloredové, kteří získali opočenské panství po Trčcích, jimž bylo zabaveno, třetinou se pak na stavbě finančně podílela Kateřina z Vlkanova, která měla v té době v držení nevelké panství se zámkem Skalka a velkým hospodářským dvorem Ostrov na cestě z Trnova na Skalku (dnes obec Podbřezí).¹⁰⁷ ¹⁰⁸ Tento kanál, snižující průtok vody v původním korytě říčky Dědiny vyvolal hned od začátku spory mezi majiteli rybníků (Colloredové) a mlynáři na Zlatém potoce (hlavně v Podchlumí a Semechnicích) na jedné straně, proti výše zmíněným vystupovali mlynáři ve mlýně Opariště a majitelé luk v Pohoří a Pulicích.¹⁰⁹ Tento spor spočíval v tom, že při nedostatku vody se z Chábor pouštělo více vody směrem na Semechnice a Opočno, naopak mlynářům a sedlákům, ale i obyčejným lidem podél původního toku Dědiny se vody nedostávalo.¹¹⁰ K rozporům docházelo periodicky, hlavně v sušších letech, až do období první republiky.¹¹¹

Vrátíme-li se k tématu zakládání rybníků na opočenském panství v 16. století, zjistíme, že nejvíce pramenů máme k rybníku Broumar, jenž se nachází do dnešních dní na východním okraji Opočna. Tento rybník vznikl na počátku 16. století, kdy začala být budována celá opočenská rybníční soustava.¹¹² Starší historici předpokládali, že Broumar vznikl již v době předhusitské a byl pojmenován po jistém Němci Brummerovi, avšak toto ve své práci vyvrátil

---

¹⁰⁴ *Soukromý archiv Mgr. Jiřího Macha, Kronika Mlýnů na Zlatém potoce (2. díl), s. 365.*

¹⁰⁵ *Soukromý archiv Mgr. Jiřího Macha, Pamětní kniha obce Pulice (kopie), s. 220.*

¹⁰⁶ *Soukromý archiv Mgr. Jiřího Macha, Kronika Mlýnů na Zlatém potoce (2. díl), s. 365.*

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ PAVLOVEC O., *Trčkové z Lípy na opočenském panství*. Olomouc, 2008. Diplomová práce. Filosofická fakulta University Palackého v Olomouci, s. 40.

¹⁰⁹ *Soukromý archiv Mgr. Jiřího Macha, Pamětní kniha obce Pulice (kopie), s. 221.*

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² ŠŮLA J., *Opočenský rybník Broumar, jeho vznik a název*. Zpravodaj místopisné komise ČSAV, 1978, 19, s. 508.

Jaroslav Šůla, naopak přišel na to, že rybník je pojmenován po Pražanu Janu Brunarovi, který ve městě vlastnil dům a pole.¹¹³ Šůla také předpokládá, že rybník se z části zřejmě nachází na bývalém Brunarově poli, avšak oporu v pramenech pro potvrzení této hypotézy nemáme.¹¹⁴ K datu založení dalších rybníků na opočenském panství nemáme žádné přesnější informace, pouze můžeme říci, že vznikaly postupně v 16. století.¹¹⁵ V Urbáři panství opočenského z roku 1598 se dozvídáme, že na panství se nachází celkem 61 rybníků, i když samozřejmě ne všechny byly postaveny během rybníkářského boomu v 16. století, jelikož na panství existovaly rybníky starší, založené hlavně v okolí Kláštera nad Dědinou svatopolskými cisterciáky (viz výše).¹¹⁶ Největší rybník byl rybník Meziříčský (zvaný též Velký), jenž se nacházel vedle současné silnice z Opočna – Podzámčí na České Meziříčí po levé straně pod hrází rybníka Podvinického, po hrází Meziříčského rybníka vede v současné době silnice z Mokrého do Českého Meziříčí, lemovaná vzrostlými duby.¹¹⁷ ¹¹⁸ Mezi další rybníky vzniklé za hospodaření Trčku jmenujme Lhotský, Semechnický, již zmíněné Broumar a Podvinický, Bezděk, Starý Přeceňský a další.¹¹⁹ O opočenském rybníkářství na samém konci 16. století a počátku století 17. můžeme říci, že patřilo vedle věhlasného rožmberského rybníkářství na Třeboňsku a Pernštejnského na Pardubicku k nejrozvinutějším a nejvýnosnějším v tehdejším království českém. V roce 1617 vyneslo Trčkům 1039 kop grošů českých a celkově se na celkovém zisku velkostatku podílelo 10,1%.¹²⁰

2.3 Zakládání rybníků na dalších podorlických panstvích

Nejen panství opočenské však bylo místem, kde se v 16. století rozvinulo rybníkářství a chov ryb. Rovněž na panství novoměstském a malých panstvích Vostrovských ze Skalky a černíkovickém (později součást panství Kolowratů Libštejnských v Rychnově nad Kněžnou) vznikly nové rybníky a rybníční soustavy (rybníky na opočenském, solnickém, černíkovickém

---

¹¹³ Tamtéž, s. 508, 509.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetínovice, 2020, s. 132.

¹¹⁶ PAVLOVEC O., *Trčkové z Lípy na opočenském panství*. Olomouc, 2008. Diplomová práce. Filosofická fakulta University Palackého v Olomouci, s. 72.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97*. Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c097> (11.6.2022).

¹¹⁹ TŮMOVÁ M., *Město Opočno v topografických pramenech z 18. a 19. století*. Praha, 2014. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 93.

¹²⁰ LÁSKA J., *Někdejší Opočensko a jeho obyvatelé v urbářích ze XVI. až XVIII. století*. Orlické hory a Podorlicko, 9, 1999, s. 103.

a skaleckém panství viz schéma 2).^{121 122} Jestli jsme si stýskali, že máme o vzniku rybníků na opočenském panství málo dobových pramenů, pak o dalších výše zmíněných panstvích na Podorlicku jich máme ještě méně a jsme závislí převážně na mladších kartografických pramenech. O rybníkářství na novoměstské panství vypráví Pamětní kniha obce Bohuslavice nad Metují, často se odkazuje na Rojkovu kroniku, avšak k některým informacím musíme přistupovat spíše skepticky.¹²³

Monumentálním dílem, které nemá na Podorlicku obdoby, je vodní kanál zvaný Rýha či lidově Rejha, přesto je průběh a datace jeho stavby velkou neznámou (průběh jeho toku viz schéma 3).¹²⁴ V Pamětní knize obce Bohuslavice sice autor poněkud směle odkazuje na zápis z Desek zemských z pátku po sv. Prokopu roku 1409, kdy: „*Vítek z Černčic, probošt kostela sv. Jiljí v Praze na dědictví svém v Bohuslavicích na vsi celé a na dvořích kmetcích s platem, s dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky i se vsí zvolí 5 kop grošů platu ročního prodal mistrům a studentům České koleje přísluhujícím v kapli Božího Těla na Novém Městě Pražském a jich budoucím v též kapli podle způsobu a nařízení, kteréž oni mistři a studenti pravili by se činiti, za 50 kop grošů úplně zaplacených, a postoupil.*”¹²⁵ Zřejmě se však jedná pouze o samotné rybníky ve vsi Bohuslavice, kterých je zde dodnes 7, těžko bychom dnes v Podorlicku hledali vesnici s podobně rozsáhlou kaskádou rybníků (jeden z bohuslavických rybníků viz obr. 21).¹²⁶ Podobně porovnáme-li vývoj na sousedním panství opočenském a v celém Českém království, je nepravděpodobné, že by takto obrovská rybníční soustava mohla vzniknout na počátku 15. století, či snad ještě dříve, autor dokonce udává hypotézu, že vznikla již ve století 13.¹²⁷ Vodní kanál Rejha odbočuje z Janovského potoka pod obcí Ohnišov, o které máme první písemnou zmínku až v roce 1360, tento fakt v souvislosti s informacemi o kolonizaci Orlických hor tedy hypotézu o výše zmíněném stáří tohoto vodního díla spíše popírá.¹²⁸ V analogii s rozvojem

---

¹²¹ *Soukromý archiv Ing. Borise Tichého, Paměti obce Bohuslavice v okrese Nového Města nad Metují (kopie), s. 7-10.*

¹²² *Bílý Újezd- Dějiny obce s připojenou osadou Roudné. Obec Bílý Újezd (2007).*
<<https://www.bilyujezd.cz/bu/kronika/ch09.html#d0e3390>> (11.6.2022).

¹²³ *Soukromý archiv Ing. Borise Tichého, Paměti obce Bohuslavice v okrese Nového Města nad Metují (kopie), s. 7-10.*

¹²⁴ Tamtéž, s. 7.

¹²⁵ Tamtéž, s. 9.

¹²⁶ MÍČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 25.

¹²⁷ *Soukromý archiv Ing. Borise Tichého, Paměti obce Bohuslavice v okrese Nového Města nad Metují (kopie), s. 10.*

¹²⁸ *Od historie po současnost. Obec Ohnišov (2022).*
<<https://www.ohnisov.cz/od-historie-po-soucasnost>> (11.6.2022).

rybníkářství na sousedním Opočensku, které bylo s novoměstským panstvím jako sousední panství jistě provázáno, můžeme rovněž říci, že samotný vodní kanál Rejha a rybníky na něm pocházejí pravděpodobně, stejně jako rybníky opočenské, z 16. století, kdy novoměstské panství ve vlastnictví Černčických z Kácova zaznamenalo nebývalý hospodářský rozvoj.^{129 130}

Jak již bylo zmíněno výše, vodní kanál Rejha začínal pod Ohnišovem, kde se odděloval z Janovského potoka, vedl po jeho západním svahu, kde měl mnohem menší spád než Janovský potok, po takovémto několikakilometrovém „traverzování“ svahu se stácel doleva, kde na kopci nad Vršovkou v minulosti napájel 3 rybníky (když se člověk v tomto místě octne, zdá se až nemožné, že sem mohla voda dotéci, neboť si člověk připadá, jako kdyby stál na kopci).^{131 132} Ještě před tím se však rozděloval na 2 části, kdy jedna část v minulosti napájela rybník Návesník nad vsí Černčice, zvaný též někdy Velký Černčický o rozloze 9 jiter a 1426 sáhů a voda z něho kanálem pokračovala dále jižně od Černčic a u Osíčku se vlévala do řeky Metuje (viz schéma 3).^{133 134} Druhá část poté co protékla rybníky nad Vršovkou, se několikrát dělila, ale i spojovala. Nejdříve se z ní odděloval kanál, který napájel rybník Halínský ve stejnojmenném lese, dále z něj odbočoval kanál napájející rybník Olšánek (též Volšánek, německy na mapách I. vojenského mapování a dalších Wolschanek). Oba tyto kanály se vlévaly poblíž mlýna Opariště do Dědiny, čímž vlastně v minulosti docházelo k propojení povodí Dědiny a Metuje.^{135 136} Dále hlavní část kanálu napájela nad Bohuslavicemi dodnes existující rybník Kacír (který je však dnes pouze nebeský¹³⁷) a všechny rybníky v Bohuslavicích: Šuryt, Štíp, Tláskal, Věžiště, Pod Hospodou, Pod Pastouškou, Lexa a Dolejší.¹³⁸ V Bohuslavicích se však z této hlavní větve

---

¹²⁹ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetínovice, 2020, s. 38.

¹³⁰ SOMMER J. G., *Das Königreich Böhmen*. Königgrätzer Kreis, sv. 4. Praha, 1836, s. 197.

¹³¹ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97*. Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c097> (11.6.2022).

¹³² Tamtéž.

¹³³ *Soukromý archiv PhDr. Jany Tomanové*. Rojkova kronika (opis), nestránkováno.

¹³⁴ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 80*. Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c080> (11.6.2022).

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97*. Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c097> (11.6.2022).

¹³⁷ Nebeský rybník je takový rybník, který nemá žádný přítok a je závislý pouze na vodě ze srážek.

¹³⁸ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97*. Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c097> (11.6.2022).

odděloval ještě přivaděč k rybníku Vaček (německy na mapách Watschek), z tohoto přivaděče se dále odděloval náhon do rybníka Tuří nad Slavětínem, odkud se voda vracela zpět do Metuje. Z rybníka Věžišť též odbočovala strouha, která napájela vodou sádky na blíže nespecifikovaném místě, kde se choval rybí plůdek.¹³⁹ Na tomto místě se sluší znovu podotknout, že takto složitá soustava musela být vyměřena a postavena zkušenými rybníkáři, kteří podobně rozsáhlé soustavy stavěli až na konci 15. a během 16. století (např. stavba Zlaté stoky byla Štěpánkem Netolickým zahájena v roce 1508), dataci této rybníční soustavy do počátku 15. století či ještě hlouběji do minulosti můžeme tedy dementovat.¹⁴⁰ Je tedy nejpravděpodobnější, že 7 bohuslavických rybníků bylo skutečně zhotoveno na počátku 15. století či dříve, fungovaly jako nebeské a později byly začleněny do vodního kanálu Rejha a jeho vodou byly dotovány.

Na panství Vostrovských z Ostrova a Skalky máme doloženy 3 rybníky, které byly vybudovány zřejmě v souvislosti se stavbou opočenské rybníční soustavy, jejíž jsou vlastně začátkem.¹⁴¹ Jedná se o rybníky Ostrovský, Temenský a Trnovský, které jsou poprvé zmiňovány roku 1536 ve sporu Jana Licka z Ryzmburka a Mikuláše ze Skalky a na Ostrově (viz schéma 2).¹⁴²

---

¹³⁹ *Soukromý archiv Ing. Borise Tichého, Paměti obce Bohuslavic v okrese Nového Města nad Metují (kopie), s. 10.*

¹⁴⁰ HAUBELT J., *Jakub Krčín z Jelčan*. Praha 2003, s. 23.

¹⁴¹ *Bílý Újezd- Dějiny obce s připojenou osadou Roudné*. Obec Bílý Újezd (2007). <<https://www.bilyujezd.cz/bu/kronika/ch09.html#d0e3390>> (11.6.2022).

¹⁴² Tamtéž.

3. Vznik rybníčních soustav v dalších částech východních Čech

Vedle počátků rybníkářství v Podorlicku, na které se soustřeďuje v této práci hlavní pozornost, nesmíme opomenout zmínit vznik dalších významných rybníčních soustav napříč celými východními Čechami, nutno dodat, že minimálně 2 byly větší, než je soustava opočenská.¹⁴³ Jak již je uvedeno výše, mezi první východočeské zakladatele rybníků můžeme považovat opatovické benediktiny, kteří zakládali první rybníky v okolí svého kláštera již ve 13. století.¹⁴⁴ Další rybníky pak vznikaly na Pardubicku i ve století následujícím.¹⁴⁵ Za Viléma z Pernštejna (přelom 15. a 16. století, pardubické panství koupil roku 1491) pak pardubické rybníkářství zažívalo zlatý věk, který trval ještě celé 16. století.¹⁴⁶ Velkou roli v tomto rozvoji měl příhodně plochý tvar terénu Pardubické pánve, jež byla před érou zakládání rybníků zamokřená až bažinatá.¹⁴⁷ V této době byla největším rybníkem Velká Čeperka, mezi dalšími zmiňme Ždánický a Semtínský.¹⁴⁸ Po zbudování Opatovického kanálu, jehož stavba začala v roce 1513, založili pardubičtí Pernštejnové další velké rybníky, konkrétně se jedná o rybníky Oplatil a Rozkoš.¹⁴⁹ Zajímavou stavbou, kterou poněkud zastiňuje věhlasný Opatovický kanál, je kanál Počápský (zvaný též Halda), jenž se odděluje z řeky Loučné ve vsi Počaply, v minulosti napájel řadu sádek, dnes však napájí rybník zvaný Velké jezero v Pardubicích, kde se vlévá do Chrudimky těsně před jejím soutokem s Labem.¹⁵⁰ O věhlasu pardubicko-kunětickohorského rybníkářství nám dobrý obrázek udělá statistika – na tomto panství se na konci 16. století nacházelo bezmála 250 větších či menších rybníků, ty největší měly rozlohu několik set hektarů.¹⁵¹

Mezi neprávem opomíjené rybníky ve stínu těch pardubických můžeme směle zařadit ty chlumecké.¹⁵² Největším rybníkem je zde dones fungující rybník Žehuňský (založen roku 1499 o rozloze 248 hektarů), který je napájený tokem řeky Cidliny, což je řešení pro konec 15. století značně neobvyklé, v této době byly většinou rybníky napájeny umělými kanály či

---

¹⁴³ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 14.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ MÍKA A., *Slavná minulost českého rybníkářství*. Praha, 1955, s. 9, 10.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 15, 16.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 16.

¹⁴⁸ ANDRESKA, J., *Lesk a sláva českého rybářství*. Pacov, 1997, s. 85.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ MÍKA A., *Slavná minulost českého rybníkářství*. Praha, 1955, s. 17.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 120.

zakládány na menších tocích.^{153 154 155} Mezi další rybníky chlumecké soustavy uvedme rybníky Rutvas a Velký Chlumecký, oba o výměře téměř 200 hektarů.¹⁵⁶ Nedaleko pod hrází Žehuňského rybníka se z Cidliny odděluje Sánský kanál, který se v Nymburce vlévá do Labe. Tento kanál v minulosti napájel soustavu mnoha rybníků, v jejichž soustavě jsme pak mohli hledat vůbec největší český rybník, dnes již zaniklé téměř tisícihektarové Blato. Tato Soustava se však z větší části nacházela již v Čechách středních, proto není objektem našeho primárního zájmu, přesto díky své monumentálnosti stojí alespoň v krátkosti za zmínku.¹⁵⁷

Četné rybníky byly zakládány a rybníční hospodářství kvetlo též na panství Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic okolo jeho sídla, hradu Pecky, nedaleko měst Lázně Bělohrad a Nová Paka.¹⁵⁸ Tento vskutku renesanční člověk, hudební skladatel urozeného původu, si zajisté dobře uvědomoval, že rybníky jsou přínosem nejen pro jeho kasu, ale i pro zadržování vody v krajině a okolní přírodu.¹⁵⁹ Z četných rybníků na Harantově panství zmiňme alespoň Záhradský a Nový rybník.¹⁶⁰ Do každého z nich násada činila okolo 50 kop kaprů, srovnáme-li tedy tyto rybníky například s rybníkem Broumar na opočenském panství, do kterého se sázivalo okolo 80 kop kaprů, zjistíme, že se jednalo o rybníky nemalé velikosti.^{161 162} Několik větších rybníků také můžeme nalézt na počátku 17. století ve vlastnictví města Vysoké Mýto (rybníky Veliký, Sňakovský a jiné), to už se však dostáváme k rybníkům velikostně takovým, kterých se nacházely skoro na každém panství v počtu jednotek až desítek.¹⁶³

---

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 44.

¹⁵⁵ ANDRESKA, J., *Lesk a sláva českého rybářství*. Pacov, 1997, s. 98.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ MÍKA A., *Slavná minulost českého rybníkářství*. Praha, 1955, s. 19.

¹⁵⁸ MÍČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 53.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*. in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 229.

¹⁶³ MÍČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 53.

4. Provoz rybníků a jejich hospodářské využití v Podorlicku

Jak již víme, primárním účelem zhotovování at' již rybníků samostatných, tak i celých rozsáhlých rybníčních soustav, bylo chování ryb, zejména pak kaprů.¹⁶⁴ Vedle tohoto však byly a jsou dodnes rybníky a jejich břehy využitelné i jinak. Například břehy rybníků byly od nepaměti zdrojem jedné z důležitých košíkářských rostlin, a to rákosu.¹⁶⁵ Další cennou komoditou nejen pro režijní velkostatek, ale i blízko žijící sedláky, bylo úrodné rybníční bahno, které se při odbahňování rybníků vyváželo na pole a používalo vedle chlévské mrvy jako úrodné hnojivo. V zimě při zamrznutí rybníků pak byl další cennou komoditou led, který používaly zejména panské pivovary a sklepy, dostatečné zásoby ledu pro výše zmíněné podniky byly v době, kdy neexistovala ještě jakákoliv chladicí zařízení, prioritou.¹⁶⁶ V letech, kdy se rybník letnil, pak jeho úrodné dno velkostatek používal buď jako ornou půdu (při víceletém letnění), na které byly pěstovány hlavně obilniny. Při jednoletém letnění bylo využití dna problematické, protože zůstalo většinou bažinaté a trvalo poměrně dlouho, než vyschlo a dalo se využít.¹⁶⁷ Vedle podnikání za finančním ziskem sloužily rybníky též jako ochrana před povodněmi, kdy zejména v jarních měsících během tání sněhu zachytily povodňovou vlnu, naopak v dobách sucha dotovaly vodní toky naakumulovanou vodou.¹⁶⁸

4.1 Chov a prodej ryb

První pramen pro množství chovaných ryb v panských rybnících máme pro opočenské panství ze samého konce 16. století, konkrétně z roku 1598, je jím Urbář panství opočenského.¹⁶⁹ Pro rybníky na ostatních podorlických panstvích (novoměstské panství a panství Vostrovských ze Skalky a Ostrova, později kolowratské panství Rychnov nad Kněžnou) máme prameny k provozu rybníků po celou dobu jejich fungování pouze minimální, tudíž se budeme v této kapitole soustředit zejména na trčkovské, později colloedovské panství se sídlem na Opočně.

---

¹⁶⁴ ANDRESKA, J., *Lesk a sláva českého rybářství*. Pacov, 1997, s. 75.

¹⁶⁵ *Soukromý archiv Mgr. Jiřího Macha*, Pamětní kniha obce Pulice (kopie), s. 166.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 153, 177, 182

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 150, 151.

¹⁶⁸ LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*. in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 233.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 229.

Na opočenském panství je k roku 1598 uváděno celkem 61 rybníků, z nejvýznamnějších jmenujme: Broumar o rozloze 63 hektarů, do něhož násada činila 80 kop (4 800 kusů)¹⁷⁰ kaprů na chov ročně, Bezděk na 24 kop násady (tento rybník se nacházel mezi dnešním nádražím v Opočně a opočenskou mlékárnou), dále po pravé straně cesty ve směru na České Meziříčí rybníky Starý a Nový Přeceňský na 50 respektive 80 kop násady.^{171 172 173 174} Největším rybníkem opočenské soustavy pak byl rybník Meziříčský zvaný též Velký Meziříčský či jen Velký, do něhož rybníkáři nasazovali 220 kop kaprů a jehož rozloha činila dle odhadů 120-150 hektarů.¹⁷⁵

V Inventáři opočenského panství z roku 1636 pak dokonce zaznamenáváme 66 rybníků (18 kaprových, s celkovou násadou 711 kop kaprů, což jest 42 660 kusů, 23 rybníků výtazních na 507 kop plodu, 16 potěrných, kam se sázelo 353 kusů matečních kaprů a rybníků pstruhových 9 s 23 kopami pstruhů).¹⁷⁶ Ročně pak bylo loveno a prodáváno až 30 tisíc ryb a příjmy z rybníčního podnikání tvořily v roce 1617 1 039 kop grošů českých, což představovalo 10,1 procenta celkového zisku velkostatku, přičemž nejvýnosnější odvětví, pivovarnictví, generovalo příjem 3 344 kop grošů českých a na celkovém zisku režijního hospodářství se podílelo 32,6 procenty.^{177 178 179} V roce 1622 pak byl celkový příjem z rybníků 734 kop 24 grošů českých, v roce 1624 1 113 kop 12 grošů českých, meziroční kolísání příjmů musíme brát s rezervou, neboť záleželo, kolik a jak velkých rybníků se v daném roce lovalo, to určoval dle

---

¹⁷⁰ Kopa je staročeská jednotka, která činí 60 kusů.

¹⁷¹ RATHOUSKÝ V., LIKOVSKÝ Z., *Místní a pomístní jména Opočna*. Orlické hory a Podorlicko, 2003, 12, s. 133.

¹⁷² LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*. in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 229, 230.

¹⁷³ PAVLOVEC O., *Trčkové z Lípy na opočenském panství*, Olomouc, 2008. Diplomová práce. Filosofická fakulta University Palackého v Olomouci, s. 72.

¹⁷⁴ *Opočenské noviny* (červen 2021). Město Opočno (2021).

<https://www.opocno.cz/assets/File.ashx?id_org=11195&id_dokumenty=4492> (22.6.2022).

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*. in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 230.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 231.

¹⁷⁸ LÁSKA J., *Někdejší Opočensko a jeho obyvatelé v urbářích ze XVI. až XVIII. století*, Orlické hory a Podorlicko, 9, 1999, s. 103.

¹⁷⁹ PAVLOVEC O., *Trčkové z Lípy na opočenském panství*, Olomouc, 2008. Diplomová práce. Filosofická fakulta University Palackého v Olomouci, s. 73.

situace vrchní fišmistr, v té době Václav Zajíček.¹⁸⁰ K roku 1643, tedy v době, kdy již opočenské panství patřilo Colloredům, vynášelo ročně 2 292 grošů míšeňských.¹⁸¹

Rybniční personál byl samozřejmě klíčovou skupinou lidí, která se o fungování rybníků starala.¹⁸² Nejen že prováděl výlovy a plánoval a prováděl vypouštění a napouštění rybníků, musel samozřejmě vše (stavidla, náhony, vodní kanály, ale i rybniční náčiní) udržovat v pořádku a funkční.¹⁸³ Tomuto rybničnímu personálu, čítajícímu celkem 5 – 10 lidí, velel starší (vrchní) fišmistr, který měl po své pravé ruce fišmistra mladšího, na větší práce si periodicky velkostatek objednával čtyři námezdních dělníků.¹⁸⁴ Později ve 2. polovině století 17. a hlavně pak v 1. polovině století 18. bylo pro náročnější práce (výlovy, nasazování ryb, sekání a sušení rákosu, sekání ledu...) využíváno robotující, hlavně pak sedláky s potahy.¹⁸⁵ Zajímavostí jsou též platy v tomto oboru, kupříkladu v roce 1617 si přišel vrchní fišmistr čtvrtletně na 1 kopu 41 grošů, mladší fišmistr pak na 58 grošů.¹⁸⁶ Vedle toho je pravděpodobné, že dostávali určitý počet ryb pro vlastní spotřebu, podobně, jak tomu bylo u panských úředníků, kdy hejtman dostával týdně 6 kaprů, 6 štik, 3 líny, 3 okouny a 6 bělic pro svoji potřebu, je zřejmé, že pakliže i rybniční úředníci a zaměstnanci dostávali nějaké množství ryb zdarma, určitě to bylo množství menší, například jako u služebnictva na zámku, které týdně dostávalo jednoho kapra.¹⁸⁷

Co se týká odbytišť a prodeje, nemohl si tehdejší opočenský velkostatek stěžovat.¹⁸⁸ Samozřejmě, že nejlepší kusy kaprů, štik, ale i lososi, úhoři a raci z řek Orlických hor a Podorlicka, putovali do zámecké kuchyně, kde z nich byly pro panstvo připravovány nejrůznější pokrmy.¹⁸⁹ Podobně jak již bylo zmíněno výše, dostávali všichni úředníci, služebníci a další panští zaměstnanci ať už větší či menší počet ryb různých druhů a kvalit pro

---

¹⁸⁰ NOSEK P., *Východočeské panství Opočno v letech 1618-1638*, Hradec Králové, 2009. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 60,61.

¹⁸¹ LÁSKA J., *Někdejší Opočensko a jeho obyvatelé v urbářích ze XVI. až XVIII. století*, Orlické hory a Podorlicko, 9, 1999, s. 103.

¹⁸² Tamtéž, s. 61.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ *Soukromý archiv Mgr. Jiřího Macha*, Pamětní kniha obce Pulice (kopie), s. 151, 173.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*, in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 233.

¹⁸⁸ Tamtéž., s. 229, 231.

¹⁸⁹ PAVLOVEC O., *Trčkové z Lípy na opočenském panství*, Olomouc, 2008. Diplomová práce. Filozofická fakulta University Palackého v Olomouci, s. 74.

své potřeby.¹⁹⁰ Vedle toho byla samozřejmě převážná část ryb prodávána.¹⁹¹ Z největší části se prodej soustředil do obchodů a na trhy v Opočně a Dobrušce. Značnou část ryb také kupovaly pro svoji potřebu hostince, neboť v této době lidé konzumovali ryby, jakožto nejlevnější druh masa, mnohem častěji než dnes, kdy značná část lidí bere rybí pokrmy jako zpestření jídelníčku a ryby jí mimo tradičního vánočního kapra a rybí polévky spíše sporadicky.¹⁹² Ryby z opočenských rybníků však byly známé v širokém kraji a bezpečně máme doloženo, že měly své kupce až v Hradci Králové, či dokonce v Litomyšli a dnešních polských městečcích na druhé straně Orlických hor, konkrétně v Dušníkách a Kladsku. Například do Kladska bylo v roce 1643 prodáno asi 450 kaprů a okolo 360 štik.¹⁹³ Živé ryby přepravované na delší vzdálenosti se prodávaly na jednotky zvané džber (asi 54,5 litru, džberem také nazýváme menší či větší dřevěnou kád', ve které se ryby převážely, odtud také pravděpodobně název jednotky pramení).¹⁹⁵ Takovýto džber čítal okolo 30 kaprů a jeho cena činila dle jakosti a velikosti kaprů 5 až 7 zlatých rýnských, za jednoho kapra se tedy platilo nejčastěji mezi 12 až 15 krejcarů.¹⁹⁶ V podobné cenové kategorii byly prodávány i štiky, které ovšem dorůstaly menší, než byli kapři.¹⁹⁷ Z drobných ryb se pak prodávali líni, jichž se do jednoho džberu vešlo až 180 kusů, tyto drobnější ryby byly též poddaným prodávány na hrázích bezprostředně po výlovu, neboť by se nevyplatilo je vozit do sádek, odkud byly ryby prodávány celoročně, v roce 1643 počet takto prodaných ryb poddaným činil 9 600 kusů.¹⁹⁸ Vedle dospělých ryb byl pro sousední panství prodáván i rybí plůdek z trdelních rybníků, a to nejčastěji na panství novoměstské, Skalku, Solnici, ale i jinam.¹⁹⁹ Z výše uvedených informací tedy vyplývá, že rybníkářství na opočenském panství bylo nejrozvinutější ze všech panství v Podorlicku a Opočensko v 16., 17 a z větší části 18. století patřilo mezi věhlasné rybníkářské oblasti nejen v rámci východních

---

¹⁹⁰ LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*, in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 233.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 231.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Tamtéž, s. 231, 234.

¹⁹⁴ NOSEK P., *Východočeské panství Opočno v letech 1618-1638*, Hradec Králové, 2009. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 60.

¹⁹⁵ LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*, in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 233.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž, 233, 234.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 234.

Čech, ale i v rámci celého Českého království, vždyť v nejuspěšnějších letech činil zisk z opočenského rybníkářství téměř 80 procent hodnoty zisku z rybníkářství na Třeboňsku.²⁰⁰

Nejstarší soupis vylovených ryb z jednotlivých rybníků i s daty některých výlovů a množstvím se nám dochoval z roku 1643, tedy již z období, kdy na Opočně vládli Colloredové. Jak z dokumentu a obvyklé praxe zmíněné výše vyplývá, většina vylovených ryb byla svezena na sádky, odkud byla dále prodávána. Jen malá část ryb byla prodávána při výlovu přímo na hrázi, zde šlo hlavně o takzvanou rybí drůbež.²⁰¹ Na sádky bylo v daném roce přivezeno z výlovu 10 rybníků celkem 317 kop 18 kusů ryb, což odpovídá počtu 19 038 kusů ryb, z nichž bylo: kaprů vůdců 1 kopa 20 kusů, kaprů brakovaných 6 kop 59 kusů, kaprů mísných 181 kop 50 kusů, štik hlavních 3 kopy 53 kusů, štik prostředních 7 kop 55 kusů, štik mísných 36 kop 23 kusů, línů 2 kopy 30 kusů, okounů 18 kop 2 kusů a bělic 58 kop. V tabulce je ještě uveden sloupec pro karasy, který je však prázdný, můžeme se tedy domnívat, že v daném roce žádní karasi vyloveni nebyli.²⁰² Ke svatému Janu roku 1644 pak na sádkách z loňských výlovů ještě zůstalo 55 kaprů vůdců, 5 kop 56 kusů kaprů brakovaných, 9 kop 28 kusů kaprů mísných, 36 kusů štik hlavních, 1 kopa 26 kusů štik prostředních, 2 kopy 12 kusů štik mísných, 1 kopa 14 kusů línů, 2 kopy 22 kusů okounů a 8 kop 47 kusů bělic.²⁰³ Zaměříme-li se na počet vylovených ryb z jednotlivých rybníků, vyčteme z tabulky, že nejvíce ryb bylo vyloveno z Velkého rybníka u Českého Meziříčí, který byl také rozlohou a množstvím nasazovaných ryb největším z Opočenské soustavy.²⁰⁴ Z výše zmíněného Velkého rybníka bylo vyloveno 24 kusů kaprů vůdců, 2 kopy 54 kusů kaprů brakovaných, 78 kop 45 kusů kaprů mísných, 2 kopy hlavních, 6 kop 40 kusů prostředních a 10 kop 1 kus mísných štik, 52 kop bělic, celkový výnos z tohoto rybníka v roce 1643 byl 9 164 kusů ryb, ryby z tohoto téměř 150 hektarového rybníka se tedy podílely na počtu všech vylovených ryb za rok 1643 na Opočenském panství 48,1%.²⁰⁵ Z Břekelského rybníka bylo vyloveno 58 kaprů vůdců, 3 kopy 20 kusů kaprů brakovaných, 41 kop kaprů mísných, 20 kusů prostředních štik, 15 kop 36 kusů mísných štik, 2 kopy okounů a 7 kop 55 kusů rybí drůbeže, bez rybí drůbeže rozprodávané ihned po výlovu na místě činil

---

²⁰⁰ PAVLOVEC O., *Trčkové z Lípy na opočenském panství*, Olomouc, 2008. Diplomová práce. Filosofická fakulta University Palackého v Olomouci, s. 73.

²⁰¹ *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 8 6 6i, Přehled výlovu rybníků na opočenském panství v roce 1643.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Tamtéž.

výnos z Břekelského rybníka 3 794 kusů ryb. Ze Lhotského (dnes Podchlumského) rybníka opočenští rybáři vylovili 30 kusů kaprů brakovaných, 19 kop 30 kusů kaprů mísných, 13 kusů štik prostředních a 20 kusů štik mísných, celkově zde bylo vytaženo 1 233 ryb.²⁰⁶ Z rybníku Bezděk, jenž byl loven na 2 etapy, byl celkový výnos následující: 38 kaprů vůdců, 14 kop 30 kusů kaprů mísných, 34 štik prostředních a 7 kop 10 kusů mísných, 2 kopy 30 kusů línů, 1 kopa 20 kusů okounů, 6 kop bělic a téměř 21 kop rybí drůbeže, celkově to bylo bez započtení málo významné rybí drůbeže 1 962 kusů ryb.²⁰⁷ Bohužel takto podrobných tabulek výlovů se nám dochovalo velmi málo, další pocházejí z 18. a hlavně pak 19. a 1. poloviny 20. století. I přesto však můžeme vyvodit z této tabulky závěry, vrchní fišmistr a jeho personál velmi umně dle rozkládali výlovy jednotlivých rybníků do několika let, přičemž v 1 roce se vždy lovily 1 až 2 velké rybníky a pak maximálně 10 rybníků menších tak, aby se vše stihlo a zároveň nebyly sádky přeplněné a ryby se stíhaly odprodávat.²⁰⁸ Přestože v roce 1643 zuřily v Evropě ještě naplno hrůzy třicetileté války, bylo, jak se zdá, opočenské panství v daném roce těchto bojů ušetřeno, neboť v období bojů nebyly rybníky v dané oblasti většinou loveny.²⁰⁹ Dalším faktem, kterého si při čtení výše zmíněné statistiky všimneme, je naprostá dominance Velkého rybníka u Českého Meziříčí, který ročně vynášel téměř polovinu všech ulovených ryb.²¹⁰

Vrátíme-li se k peněžním ziskům z chovu ryb, zjistíme, že ve zmiňovaném roce 1643 výnosy z rybníčního hospodářství dosáhly 2 418 kop grošů míšeňských, což odpovídá zhruba 1 209 kopám grošů českých²¹¹ a na celkovém zisku velkostatku se podobně jako v letech předešlých rybníkářství podílelo cca 10 procenty, konkrétně 9,1 procenty nejvýnosnějším panským podnikem byl stále pivovar, jenž generoval příjem 9 063 kop grošů míšeňských, což dělalo 35,8% celkového zisku panského hospodářství, druhým nejvýnosnějším odvětvím pak byly panské dvory a ovčiny, které vydělaly Colloredům v témže roce 6 014 kop grošů míšeňských, což představovalo 23,8% ze všech panských příjmů.²¹² ²¹³ Zajímavostí rovněž je, že veškeré náklady v rybníčním hospodářství v roce 1643 činily pouhých 34 kop grošů

---

²⁰⁶ Tamtéž

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ MÍKA A., *Slavná minulost českého rybníkářství*. Praha, 1955, s. 11.

²¹⁰ *Státní oblastní archiv Zámorsk, f. Velkostatek Opočno, sign. 8 6 6i.*

²¹¹ 1 kopa (60) grošů míšeňských odpovídala 30 grošům českým.

²¹² LÁSKA J., *Někdejší Opočensko a jeho obyvatelé v urbářích ze XVI. až XVIII. století*, Orlické hory a Podorlicko, 9, 1999, s. 102, 103.

²¹³ LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*, in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 234.

míšeňských, i z tohoto údaje si můžeme povšimnout, jak výnosným oborem rybníkářství, i přes vysoké počáteční investice spojené s výstavbou rybníků, bylo.²¹⁴

Další informace o množství vylovených ryb máme až z roku 1720, kdy se z tabulek lovených ryb, nutno podotknout, psaných téměř nečitelně, dozvídáme, že z rybníka Broumar bylo vyloveno celkem 104 kop kaprů a 34 kop štik.²¹⁵ Z Jeníkovického rybníka 61 kop 28 kusů kaprů a 4 hlavní štiky, 38 prostředních a 11 kop 26 kusů štik místních. Dále se z tohoto dokumentu můžeme dozvědět, že oproti dřívější praxi byly výlovy prováděny vedle obvyklého podzimního období i na jaře. Zda tomu tak bylo z důvodů nedostatku rybníčního personálu či díky nepřízní počasí, se zde nedočítáme.²¹⁶

Naopak poměrně detailní informace se nám dochovaly o podzimním výlovu roku 1758, jedná se o poslední soupis lovených rybníků před jejich postupným rušením po roce 1780.²¹⁷ Z Velkého rybníka bylo v daném roce, konkrétně mezi 10. a 13. říjnem, sloveno 1 kopa 16 kusů kaprů hlavních, 119 kop 27 kusů kaprů středních a 120 kop 43 kusů kaprů menších, celkem se tedy jedná o 14 486 kaprů, v roce 1643 bylo z tohoto rybníka vytaženo kaprů pouhých 4923, což vypovídá o postupné intenzifikaci chovu. Dalším důvodem může být omezený počet násady v roce 1643, kdy probíhala ještě třicetiletá válka a rybník tak díky nedostatku násady nemusel být nasazen v maximálním množství.²¹⁸ ²¹⁹ Výlovy byly opět rozloženy po celé období podzimu, respektive začínaly již na sklonku léta.²²⁰ První byl loven rybník Bezděk, a to již 31. srpna, dále 26. září Broumar, 9. října Královéltahotský (v dokumentu uvedený jako König Lhotser), 10. až 13. října Velký u Českého Meziříčí a 16. téhož měsíce Semechnický.²²¹ 18. října pak byl vyloven rybník Plasnický v Orlických horách, jednalo se o malý rybník pstruhový, neboť jediný druh ryb z něho vylovený byl právě pstruh, a to v počtu 2 kopy 15 kusů, tedy 135 pstruhů.²²² Dále bylo vyloveno z rybníka Bezděk 16 kusů středních kaprů, 28 kop 51 kusů kaprů menších, 2 kopy 44 kusů štik a 1 kopa 56 kusů rybí drůbeže.²²³ Z Broumaru rybáři vytáhli 29

---

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 8[9] 152 152g1, Specifikace jarního a podzimního výlovu rybníků.

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 8[9] 175 175h, Zpráva o podzimním výlovu.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 8 6 6i.

²²⁰ *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 8[9] 175 175h, Zpráva o podzimním výlovu.

²²¹ Tamtéž.

²²² Tamtéž.

²²³ Tamtéž.

hlavních kaprů, 27 kop 29 kusů středních, 51 kop 28 kusů menších, štik 1 kopy 41 kusů a 23 kop 31 kusů rybí drůbeže.²²⁴

Z příznávacích tabel dominikálního majetku, sepsaných v roce 1753, máme k dispozici množství nasazovaných ryb do některých rybníků, což nám umožňuje srovnat množství nasazovaných ryb v tomto období s koncem 16. století. Ku příkladu v roce 1598 bylo do rybníku Broumar nasazováno 80 kop ryb a v roce 1753 to bylo již 100 kop ryb. V průběhu staletí tedy došlo, jak již bylo zmíněno výše, k intenzifikaci chovu ryb. V případě rybníka Broumar nemůžeme ani vyloučit zvýšení jeho hráze a tím i zvětšení zadržovaného objemu vody.²²⁵ ²²⁶ Dalším zmíněným je rybník Břekelský na 70 kop násady, jeden z nejstarších rybníků pod Orlickými horami, rybník Hluboký na 10 kop násady, Lhotský na 24 kop násady a další.²²⁷ Podíváme-li se na údaje u jmenovaných rybníků k létům 1598 a 1753 zjistíme, že u všech jmenovaných rybníků, až na rybník Lhotský, se počet nasazovaných ryb zvětšil, můžeme tedy říci, že velkostatek se snažil z rybníků vytěžit maximum.²²⁸ ²²⁹ O množství nasazovaných ryb a rybnících celkově nás ještě z části informuje Pamětní kniha obce Pulice, kde čteme: „*Od města Opočna jsou k Meziříčí pode vsí Pohorí ze strany druhé tyto rybníci, do kterých se na ryby kapry na dvě tepla s plodem tříletým nasazuje. Do rybníka Bezděka 24 kopy a do nového Přeceňského 80 kop a do starého Přeceňského taky 80kop.*”²³⁰

O dalších panstvích Podorlicka máme, jak již bylo zmíněno výše, pouze malé množství pramenů k množství a prodeji chovaných ryb. Například na novoměstském panství se na počátku 18. století chovaly ryby v celkem 59 rybnících s celkovou násadou 576 kop, množství mladých ryb ve výtažních rybnících pak zde činilo 625 kop.²³¹ Mimořádné postavení měla na novoměstském panství již výše zmíněná vesnice Bohuslavice nad Metují, kde existovalo a dodnes existuje 7 rybníků, které v té době měly dokonce vlastního panského rybáře.²³²

---

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ *Státní oblastní archiv Zámorsk, f. Velkostatek Opočno, sign. 51 42 238, Příznávací tabela dominikálních nemovitostí (včetně rybníků, pil a mlýnů).*

²²⁶ LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*, in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 229, 230.

²²⁷ *Státní oblastní archiv Zámorsk, f. Velkostatek Opočno, sign. 51 42 238, Příznávací tabela dominikálních nemovitostí (včetně rybníků, pil a mlýnů).*

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*, in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 229, 230.

²³⁰ *Soukromý archiv Mgr. Jiřího Macha, Pamětní kniha obce Pulice (kopie), s. 8.*

²³¹ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 68.

²³² Tamtéž.

Samozřejmě, že v této době většina rybníků patřila vrchnosti, poddaní v té době hospodařili pouze na rybnících s celkovou násadou 20 kop ryb, tedy 1200 kusů.²³³ Na panství Černíkovice bychom na počátku 18. století napočítali 18 rybníků na 230 kop násady a s výtažními rybníky o kapacitě 310 kop mladých ryb.²³⁴ Na sousedním panství solnickém pak místní rybníční personál obhospodařoval 20 rybníků s násadou 127 kop ryb a s výtažními rybníky, ve kterých se dalo chovat 91 kop mladých ryb.²³⁵ Z větších rybníků na Solnickém panství se sluší připomenout rybníky Bahno, Kabát a Mošinka.²³⁶

4.2 Využívání robotní povinnosti v rybníčním hospodářství

Vedle zmíněného rybníčního personálu v čele se starším fišmistrem, jenž čítal zpravidla okolo 10 lidí, bylo využíváno k větším pracím na rybnících i robotní povinnosti.²³⁷ Za vlády Trčků byla robota využívána pouze sporadicky a obvykle ji nahrazovaly peněžní dávky, podobně situace vypadala i po nástupu Colloredů až do konce 17. století.²³⁸ Situace pro poddané se začala zhoršovat od počátku 18. století, kdy se poprvé začalo masivněji využívat jak potažní roboty (pro sedláky), tak pěší roboty (pro zahradníky a chalupníky).²³⁹ Nejvíce zatíženo bylo obyvatelstvo robotou v polovině 18. století, kdy velcí sedláci s pozemky okolo 30 korců²⁴⁰ byli povinni robotovat se svými koňskými a jinými potahy až 6 dnů v týdnu, obzvláště v době senoseče a žní.²⁴¹ Samozřejmě, že sedláci sami většinou nerobotovali a vysílali na robotní povinnost své čeledíny s potahy. Nutno však dodat, že sedlákově, který měl obvykle 2 až 3 páry koní, potahy a čeledíni vyslaní na robotu chyběli při práci na vlastních pozemcích.²⁴² ²⁴³ Cenným pramenem k této problematice nám je opět Pamětní kniha obce Pulice, kde se dozvídáme, že i po vydání robotního patentu v roce 1775 bylo robotní zatížení obyvatel stále značné a narušovalo práce v jejich hospodářstvích. Vedle obvyklého robotování při polních

---

²³³ Tamtéž.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Tamtéž

²³⁶ Tamtéž, s. 89.

²³⁷ LÁSKA J., *Někdejší Opočensko a jeho obyvatelé v urbářích ze XVI. až XVIII. století*, Orlické hory a Podorlicko, 9, 1999, s. 113.

²³⁸ Tamtéž, s. 114, 115.

²³⁹ Tamtéž, s. 116.

²⁴⁰ Korec je jednotka plochy, přičemž 1 korec odpovídá 0,285 hektaru, tedy 2850 čtverečním metrům.

²⁴¹ LÁSKA J., *Někdejší Opočensko a jeho obyvatelé v urbářích ze XVI. až XVIII. století*, Orlické hory a Podorlicko, 9, 1999, s. 113.

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ *Soukromý archiv Mgr. Jiřího Macha*, Pamětní kniha obce Pulice (kopie), s. 127, 128.

pracích, sušení sena, vožení dříví z panských lesů a jiných máme podrobné informace o robotě na rybnících.²⁴⁴

Jednou z prací na rybnících bylo sklizení vedlejšího produktu rybníkářské činnosti, a to rákosu.²⁴⁵ Puličtí byli nuceni mezi lety 1829 a 1843 rákos sekat celkem sedmkrát, dále pak museli asistovat u jeho sušení a výroby došků, kterými se běžně v té době pokrývaly střechy.²⁴⁶ Zajímavá je rovněž organizace roboty. Samotné rozdělování prací měli na starosti úředníci velkostatku, kteří obesílali rychtáře, kde jim uvedli, kolik robotníků a případně s jakým nářadím se má kdy a kam dostavit. Někdy jsou také jmenovány konkrétní osoby z dané obce a toto vše bylo zaznamenáváno do robotní knihy.²⁴⁷ Tuto knihu vždy v sobotu rychtář předal úředníkům a ti do ní napsali rozpis roboty na budoucí týden. Zda panští úředníci přijeli do vesnice či rychtář jel s knihou na kancelář a tam do ní byl rozpis na následující týden zapsán, nevíme.²⁴⁸ Co se týká robotní povinnosti na rybnících, konkrétně o výše zmíněném sečení rákosu se zde například dočítáme: „31. října 1829 Na vybírání erteplí a žetí rákosu na rybník Broumar s vopálky a srpy denně 3 nádeníci vysílati budete.”²⁴⁹ Jak je zmíněno výše, jedenkrát za 3 až 5 let se rybníky 1 či více let letnily, kdy dno bylo oseto a použito jako zemědělská půda. I při těchto pracích bylo čteně využíváno robotníků. Zápis z 29. května 1830 nám říká: „Od outerka dle počasí s pluhů a brány s obojím náčiním na orání a setí na rybník Broumar první dni všechny potahy vyšlete.”²⁵⁰ Roboty se pak poddaným nevyhnula ani v zimě, kde vedle práce v panských lesích a vožení dříví bylo často náplní roboty sekání ledu na rybnících, který pak využíval hlavně panský pivovar ve svých sklepích.²⁵¹ Poddaní z Pulic dle paměti roboty se sekání ledu účastnili každoročně, zda k sekání ledu byla určena vždy jedna pracovní četa z dané vesnice či robotovali najednou během jednoho dne při této činnosti lidé z více vesnic najednou, nevíme.²⁵² V robotní knize čteme například: „Na sekání ledu hned od pondělka denně na Broumar 3 nádeníky s provazama a sekerama zaopatřeny vysílati budete.”²⁵³ Velmi důležitou činností pak bylo vožení rybí násady a ryb během výlovů, ale i vožení hlíny a dalšího materiálu při opravách

---

²⁴⁴ Tamtéž, s. 144.

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 140.

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 143.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 147.

²⁵¹ Tamtéž, s. 153.

²⁵² Tamtéž.

²⁵³ Tamtéž.

rybníčních hrází či udržování vodních kanálů.²⁵⁴ Tyto práce většinou probíhaly v podzimním období, kdy se hlavní úsilí po polních pracích vrhalo právě na panské rybníky a lesy, v zápisu ze dne 23. října 1830 v Pulické robotní knize si můžeme přečíst: „*Sedlák Tomáš bude vozit zem do nížin k Broumarskému splavu podle trub od jmenovaného rybníka. Ve čtvrtek časně ráno na vožení ryb na Lhotský rybník 2 fůry dostavit.*”²⁵⁵ Zápis ze 17. dubna 1841 zřejmě zachycuje vožení násady do rybníka Broumar: „*Každý čtvrtek a pátek na vožení ryb na Broumar každý den jednu fůru časně ráno.*”²⁵⁶ Podobně byl pomocí robotní knihy povoláván panský hajný v lese Halíně k činnostem na rybnících a jinde: „*V úterý na večer přijde luční hajný k lovu na Čížinský rybník.*”²⁵⁷ V tomto případě se zajisté nejednalo o lovení ryb, ale o lov divokých kachen či dalšího vodního ptactva, které se kolem rybníků čteně vyskytovalo.

Zhodnotíme-li důležitost roboty v rybníčním hospodářství, můžeme říci, že opočenské rybníkářství by se jen těžko obešlo bez roboty poddaných, obzvláště při náročnějších pracích, kterými byly zejména výlovy rybníků či naopak jejich nasazování, vyvážení bahna a podobně. V těchto případech selské potahy hrály nezastupitelnou roli a doplnily tak potahy z panských dvorů, jejichž počet nebyl pro tak velké práce dostatečný. Podobně při sklizni rákosu či sekání ledu by se velkostatek jen velmi těžko obešel bez početné pracovní síly robotujících. Neoddiskutovatelným faktem je též to, že robotující pracovali zdarma, velkostatek tak ušetřil další finanční prostředky, i když poddaní vykonávající robotu dostávali obvykle alespoň symbolický oběd ve formě chlebu a piva či polévky nebo kaše s chlebem.²⁵⁸

---

²⁵⁴ Tamtéž, s. 151.

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 173.

²⁵⁷ Tamtéž.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 136.

5. Provoz rybníků a jejich hospodářské využití v dalších oblastech východních Čech

Vedle hlavní oblasti našeho zájmu, tedy oblasti Podorlicka, se musíme alespoň ve stručnosti zmínit o fungování a využití rybníků i v širší oblasti východních Čech. Je zřejmé, že hlavní funkce rybníků, jakožto místa pro chov ryb, je i zde stejná, podobně jako další benefity rybníkářství, kterými byla výše zmíněná produkce rákosu, ledu a podobně.

Například na Pardubicku fungovalo na počátku třicetileté války celkem 276 rybníků, stále si tak drželo pomyslnou druhou příčku, co se týče velikosti i ziskovosti za věhlasným rybníkářstvím treboňským.²⁵⁹ „Rybniční personál na panství tvořili přední fišmistr, druhý fišmistr, písař porybný, vazači vazeb, haltýřníci, stružnický Opatovský, pacholci rybníční a postranní.”²⁶⁰ Rozsah rybníků a celých rybníčních soustav na Pardubicku nám velmi ilustrativně dokumentuje mapa Jiřího Matouše Vischera s podrobným popisem, kde se po nezbytném přepočtu dozvídáme i rozlohy největších Pardubických rybníků.²⁶¹ Největším rybníkem na Pardubicku byla Čeperka s rozlohou 1 003 hektarů, tento rybník byl tedy podobně velký jako náš vůbec největší rybník Blato na Sánském kanále.²⁶² Na pomyslné druhé příčce co do velikosti se pak umístil Oplatil o rozloze 435 hektarů, třetí pak byl Bohdanečský rybník velký 320 hektarů.²⁶³

Podíváme-li se na statistiku kapacity rybníků dle krajů, zjistíme, že na počátku 18. století se kraje východočeské umístěovaly na předních pozicích.²⁶⁴ V kapacitě násadních rybníků se s drtivou převahou na prvním místě umístil kraj budějovický s rybníkářskou baštou Třeboňskem, kde kapacita násadních rybníků byla vypočtena na 19 511 kop a 30 kusů rybí násady, avšak na třetím místě se možná poněkud překvapivě hned za krajem Prácheňským s centrem v Písku umístil kraj Bydžovský (kam patřily i naše největší rybníky na Chlumecku a Poděbradsku) s celkovou kapacitou násadních rybníků 13 772 kop a 15 kusů násady.²⁶⁵ Naopak kraj Chrudimský, kam tehdy územně patřila pardubická rybníční soustava, měl kapacitu násadních rybníků pouhých 7 013 kop a 15 kusů násad. Z toho tedy můžeme vyvodit, že

---

²⁵⁹ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetínovice, 2020, s. 55.

²⁶⁰ Tamtéž.

²⁶¹ Tamtéž, s. 56.

²⁶² Tamtéž.

²⁶³ Tamtéž.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 65.

²⁶⁵ Tamtéž.

pardubičtí rybníkáři byli z určité části závislí na dovozu rybí násady z jiných panství, právě sousední kraj Bydžovský se nám nabízí jako vhodné zdrojové místo.²⁶⁶ Kraj Hradecký, kam patřila opočenská soustava, pak produkoval 6 024 kop násady.²⁶⁷ Co se týče rybníků výtažních, kde drobná rybí násada postupně rostla v malé ryby, jsou výsledky ještě překvapivější. Největší kapacitu, a to 19 277 kop měly rybníky v kraji Bydžovském. Předstihly tedy i slavné Třeboňsko v kraji Budějovickém, kde kapacita tohoto druhu rybníků činila 13 943 kop mladých ryb. Chrudimský kraj pak měl kapacitu těchto rybníků 10 769 kop a 30 kusů mladých ryb.²⁶⁸ V pstruhových rybnících vévodil tehdy statistice kraj Hradecký, kde byly rybníky a rybníčky s kapacitou 269 kop pstruhů, s velkým odstupem pak následuje kraj Čáslavský se 133 kopami a 30 kusy pstruhů.²⁶⁹ Nutno dodat, že Hradecký kraj měl s horskými bystřinami, podhorskými potoky a říčkami pro rozvoj pstruhařství podmínky vynikající a jak dodává statistika, velkostatky si toto plně uvědomovaly a potenciál krajiny využily mírou vrchovatou.

V polovině 18. století, tedy již těsně před pomyslným soumrakem českého rybníkářství, rybníky na většině východočeských panství vynášely rekordní množství ryb.²⁷⁰ Například na panství Chlumeck nad Cidlinou fungovalo 158 rybníků s kapacitou násadních rybníků 3 255 kop a výtažních rybníků 4 080 kop mladých ryb.²⁷¹ Na Pardubicku pak v polovině 18. století existovalo 207 funkčních rybníků, 16 již bylo vysušeno a přeměněno na louky či ornou půdu.²⁷² V těchto rybnících se tehdy chovalo celkem 6 019 kop ryb.²⁷³ V násadních rybnících 1 500 kop a ve výtažních rybnících 4 519 kop ryb.²⁷⁴

---

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ Tamtéž.

²⁶⁹ Tamtéž.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 67.

²⁷¹ Tamtéž.

²⁷² Tamtéž, s. 68.

²⁷³ Tamtéž.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 68, 69.

6. Zánik převážné části rybníků v Podorlicku

6.1 Důvody zániku rybníků v Podorlicku i jinde

Než se začneme zabývat problematikou samotného zániku rybníků v Podorlicku, musíme si nejprve rozebrat důvody, které vedly k myšlence rybniční soustavy zrušit. Zajisté k rozhodnutí zrušit většinu rybníků vedly i nové myšlenky osvícenského absolutismu. K zániku prvních rybníků v Čechách docházelo již v období třicetileté války, kdy vojska, jež procházela krajinou, podobně jako v 15. století vojska husitská, rybníky vypouštěla a používala je jako past pro protivníka, který se na dně rybníka často začal bořit a propadat.²⁷⁵ Samozřejmě, že ryby, jež se po vypuštění na dně nacházely, byly pro vojska cenným zdrojem potravy.²⁷⁶ Vedle vojsk rybníky také pustošilo místní obyvatelstvo, které ve snaze předejít nedostatku potravin rybníky vypouštělo, dno zorávalo a na něm pěstovalo rozličné hospodářské plodiny, hlavně pak obilí.²⁷⁷

Po třicetileté válce však většinou došlo k obnovení zpustošených rybníků a v chovu kapra a dalších ryb zde bylo i nadále pokračováno, k největšímu rušení rybníků pak dochází v 18. století, hlavně v jeho 2. polovině.^{278 279} Literatura obvykle udává 4 hlavní důvody, kvůli kterým byly rybníky rušeny.²⁸⁰ V první řadě bylo potřeba do rybníků, vodních kanálů a rybničních hrází investovat, kdy na některých místech po téměř 300 letech existence tato díla přestala technicky a funkčně vyhovovat.^{281 282} Investovat se však v kombinaci s další příčinou úpadku, a to potřebou zvětšit s nastupujícím intenzivním zemědělstvím plochy luk a orné půdy, šlechtě příliš nechtělo.²⁸³ Mezi další příčinu platí změna stravovacích návyků obyvatel, které místo masa rybiho začalo ve větší míře jíst maso vepřové, drůbeží a jiné, tímto se tedy podle zákona nabídky a poptávky cena ryb, kterých byl najednou na trhu přebytek, razantně snížila.²⁸⁴ ²⁸⁵ Jako čtvrtý důvod se obvykle uvádí zmenšení úživnosti rybníků, kdy po staletí vodou zalité plochy byly intenzivním chovem ryb vyčerpané, ubývalo mikroorganismů, kterými se ryby živily a tak bylo také nutností ryby dokrmovat, což opět vrchnosti zvedalo finanční náročnost

---

²⁷⁵ PAVELKOVÁ R., FRAJER J., NETOPIL P. a kol., *Historické rybníky České republiky*. Praha, 2014, s. 17.

²⁷⁶ Tamtéž.

²⁷⁷ Tamtéž.

²⁷⁸ MÍKA A., *Slavná minulost českého rybníkářství*. Praha, 1955, s. 52, 53.

²⁷⁹ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 88.

²⁸⁰ PAVELKOVÁ R., FRAJER J., NETOPIL P. a kol., *Historické rybníky České republiky*. Praha, 2014, s. 17.

²⁸¹ Tamtéž, s. 18.

²⁸² MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 88.

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ Tamtéž.

²⁸⁵ PAVELKOVÁ R., FRAJER J., NETOPIL P. a kol., *Historické rybníky České republiky*. Praha, 2014, s. 17.

celého rybníčního podnikání.²⁸⁶ Výše zmíněný hlad po zemědělské půdě, na kterou byly rybníky často přeměňovány, byl způsoben několika faktory, a to zejména rozšířením pěstování cukrové řepy, pro kterou bylo potřeba najít dostatek vhodné plochy a zvětšením počtu obyvatel, což vedlo k větší poptávce po hospodářských plodinách, zejména obilninách.²⁸⁷ Vedle obilnin se cennou komoditou stávalo také seno a pícniny, neboť podle nového způsobu hospodářství již dobytek nebyl pasen, ale celoročně ustájen, odtud tedy zvýšená potřeba sena na celoroční krmení.²⁸⁸

O přesném datu rušení konkrétních rybníků v Podorlicku máme opět jen velmi málo pramenů, avšak díky četným kartografickým dílům můžeme u většiny rybníků odhadnout dobu jejich zániku s přesností na 10 let, dalším pramenem nám pak jsou smlouvy mezi vrchností a poddanými sedláky o parcelaci a pronájmu pozemků po zaniklých rybnících, u některých rybníků se můžeme dozvědět i konkrétní rok zániku, avšak takových rybníků je jen velmi málo.

6.2 Prameny k zániku rybníků v Podorlicku

Prvním velmi cenným pramenem je pro naše potřeby I. vojenské mapování, které začalo v českých zemích v roce 1764 a dokončeno bylo roku 1787.²⁸⁹ Právě na těchto velmi zevrubných a zároveň výborně čitelných mapách můžeme ještě najít většinu rybníků, které bychom již 20 let po tomto mapování v krajině marně hledali.²⁹⁰ Konkrétně mapové listy číslo 80, 96, 97 a 114 vytvořili vojenští kartografové a zeměměřiči mezi lety 1780–83.²⁹¹ Vedle tohoto mapování, které zobrazuje převážnou část území Českého království, jakož i celé Habsburské monarchie, se nám dochovaly i podrobné mapy jednotlivých panství, zejména pak panství opočenského. První takovou mapou opočenského panství je mapa z roku 1749 s číslovanými body a plochami vysvětlenými v legendě a s výborně vyvedenou vedutou na spodním okraji mapového listu.²⁹² Vedle těchto map panství pak máme ještě k dispozici další mapové soubory pro celé České království, jako například mapy stabilního katastru, indikační

---

²⁸⁶ Tamtéž, s. 17, 18.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 17, 18, 19, 20.

²⁸⁸ ANDRESKA, J., *Lesk a sláva českého rybářství*. Pacov, 1997, s. 112.

²⁸⁹ TŮMOVÁ M., *Město Opočno v topografických pramenech z 18. a 19. století*, Praha, 2014. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 29.

²⁹⁰ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97*. Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=lvm&map_region=ce&map_list=c097> (29.6.2022).

²⁹¹ TŮMOVÁ M., *Město Opočno v topografických pramenech z 18. a 19. století*, Praha, 2014. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 41.

²⁹² Tamtéž, s. 113.

skici, mapy kultur i s tabulkami využití půdy a rozlohou jednotlivých krajinných pokryvů, mapy druhého vojenského mapování atd.²⁹³

6.3 Zánik rybníků na opočenském panství

Na mapách prvního vojenského mapování, jak již bylo zmíněno výše, můžeme ještě vidět téměř všechny rybníky Opočenské soustavy. Jedná se o rybník Lhotský (dnes nazývaný Podchlumský) na hranicích panství s vedlejším panstvím Kolowratů se sídlem v Rychnově nad Kněžnou (viz mapa 1).²⁹⁴ Poněkud stranou stojí rybník Trnovský na 50 kop násady, jenž se nenacházel na hlavní větvi Ještětický potok-Zlatý potok, ale byl za dob své existence napájen vodami potoka Houdkovického.²⁹⁵ Pod Lhotským rybníkem v bažině se pak Ještětický potok vlévá do vod potoka Zlatého a společné vody spějí do rybníka Semechnického, pod Semechnickým rybníkem se pak nacházely směrem k rybníku Broumar četné bažiny (viz mapa 1).²⁹⁷ Z Broumaru dále Zlatý potok tekł dnešním korytem až na jihozápad od Opočna, kde se stejně jako dnes dělil na Chlupatém splávku²⁹⁸ na rybník Jalový, jehož název nám napovídá to, že obtékal soustavu rybníků, a druhá větev pod názvem Zlatý potok napájela rybníky a u Českého Meziříčí se vlévala opět stejně jako dnes do říčky Dědiny.²⁹⁹ Konkrétně se jednalo o rybník Podvinický s vysokou, mohutnou a dlouhou hrází, která porostlá staletými duby dodnes dominuje rovinatému reliéfu směrem od Opočna na České Meziříčí po levé ruce (viz mapa 2).³⁰⁰ Pod touto hrází, kterou dnes nazýváme Podzámecký stav, se pak po pár set metrech nacházel Velký rybník, jehož vody odtékaly do Jalového potoka.³⁰¹ Severozápadně od panského dvora Podzámčí, jenž byl vybudován místo stejnojmenného 2. 1. 1723 pohořelého dvora na křižovatce ulic Na Olivě a Hradecká v Opočně, se pak nacházel rybník Bezděk (viz

---

²⁹³ Tamtéž, s. 6, 7.

²⁹⁴ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97.* Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=lvm&map_region=ce&map_list=c097> (29.6.2022).

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ FLESAR A., *Popis historicko-archeologicko-statistický okresu Opočenského.* Hradec Králové, 1895, s. 123.

²⁹⁷ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97.* Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=lvm&map_region=ce&map_list=c097> (29.6.2022).

²⁹⁸ Jedná se o dělicí splav se stavidlem podobný jako v Cháborách, kde se od říčky Dědiny odděluje Zlatý potok.

²⁹⁹ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97.* Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=lvm&map_region=ce&map_list=c097> (29.6.2022).

³⁰⁰ Tamtéž.

³⁰¹ Tamtéž.

³⁰² RATHOUSKÝ V., LIKOVSKÝ Z., *Místní a pomístní jména Opočna, Orlické hory a Podorlicko,* 2003, 12, s. 153.

mapa 2).³⁰³ ³⁰⁴ Stavba nového panského dvora vystavěného mezi lety 1723-1725 u rybníka Bezděka nebyla zajisté náhodná, neboť rybník sloužil vedle chovu kaprů též jako hasební nádrž.³⁰⁵ Dále na mapě můžeme vidět plochu s popisem Alter Teich, jedná se o rybník Starý Přeceňský, podíváme-li se na legendu k mapám I. vojenského mapování, zjistíme, že se jedná o podmáčenou louku, tento rybník tak již na počátku 80. let 18. století neexistoval (viz mapa 2).³⁰⁶ Rybník Nový Přeceňský pak na mapě nenajdeme vůbec a v jeho místě je na mapě značena orná půda.³⁰⁷ Můžeme tedy vyslovit hypotézu, že tento rybník byl zrušen ještě dříve než jeho starší jmenovec.³⁰⁸ Naopak v době vojenského mapování můžeme ještě v těchto mapách vidět rybníky založené svatopolskými cisterciáky, a to rybník Břekelský pod názvem Rensche Teich, rybník Klášterský, který není pojmenován a další menší rybníky jako například Hluboký u Ledec či Pavlovský (viz mapa 3).³⁰⁹

Avšak u méně podrobné mapy českých krajů z roku 1720 můžeme vidět i v 80. letech již zaniklé rybníky Starý a Nový Přeceňský bez popisu a v nerealistické velikosti (na mapě jsou vykresleny větší než rybníky Velký u Českého Meziříčí a Podvinický, přitom podle množství nasazovaných ryb zjistíme, že Starý a Nový Přeceňský byly asi 4x menší než Velký a Podvinický).³¹⁰ ³¹¹ Podobně tomu je i na mapě krajů z roku 1726 (viz mapa 4).³¹² Na mapě opočenského panství z roku 1749 pak veškeré zmíněné rybníky až na Starý a Nový Přeceňský nacházíme, tudíž dojdeme k závěru, že tyto musely být zrušeny mezi lety 1726–1749.³¹³ Přesnější dataci nám dostupné prameny nenabízejí.³¹⁴ Dokonce ani žádné listiny k jejich zániku

---

³⁰³ Tamtéž.

³⁰⁴ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97.* Laboratoř geoinformatiky (2022). <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c097> (29.6.2022).

³⁰⁵ RATHOUSKÝ V., LIKOVSKÝ Z., *Místní a pomístní jména Opočna, Orlické hory a Podorlicko*, 2003, 12, s. 153.

³⁰⁶ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97.* Laboratoř geoinformatiky (2022). <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c097> (29.6.2022).

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ Tamtéž.

³¹⁰ LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*, in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 229, 230.

³¹¹ *Bohemika. Sbíрка I - map a plánů vydaných do roku 1850.* Geoportál ČUZK (2022). <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=sbirka1&idrastru=I-1-142_9> (29.6.2022).

³¹² *Bohemika. Sbíрка I - map a plánů vydaných do roku 1850.* Geoportál ČUZK (2022). <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=sbirka1&idrastru=I-1-019_9> (29.6.2022).

³¹³ *Státní oblastní archiv Zámorsk, f. Velkostatek Opočno, sign. 29 3 62, Smlouvy o pronájmu částí Podvinického rybníka.*

³¹⁴ Tamtéž.

nemáme, neboť na půdě po rybnících hospodařil velkostatek. K rozparcelování rybníků pro poddané či jejich pronájmu máme nejstarší dokument až z roku 1796 u Podvinického rybníka.^{315 316}

Právě Velký rybník u Českého Meziříčí a rybník Podvinický byly dalšími zrušenými rybníky hned po Starém a Novém Přeceňském.³¹⁷ O pronájmu Podvinického rybníka máme výše zmíněnou smlouvu z roku 1796, kdy je tento rybník pronajat 8 poddaným z Mokrého na 3 roky.³¹⁸ Velký rybník byl pravděpodobně díky bezprostřední blízkosti zrušen spolu s rybníkem Podvinickým přibližně ve stejný čas, a to mezi lety 1783 a 1796.^{319 320} Podobně to bylo i s menším rybníkem Bezděk, důkazem toho může být i fakt, že ve II. vojenském mapování, zhotoveném po roce 1819 se žádný z výše zmíněných rybníků nenachází.^{321 322} Podobně u Trnovského rybníka máme informace o jeho pronájmu poddaným z Trnova a Semechnic, konkrétně k roku 1804.³²³ V tomto roce tedy rybník už nemohl existovat, zanikl tedy mezi lety 1783–1804.³²⁴

Na druhé straně rybníky v ne příliš rovinném a pro zemědělství spíše nevhodném terénu, jako Broumar, Semechnický a Lhotský, který se navíc nacházel a nachází uprostřed lesa, se vysoušení a přeměně na luka či role³²⁵ zatím vyhnuly (viz mapa 5).³²⁶ Na mapách II. vojenského mapování jsou zaznamenány, tento mapový list pochází z let 1852–53.³²⁷ Rybníky Broumar a Semechnický pak nikdy zrušeny nebyly, rybník Lhotský je uveden ještě v soupisu výlovů

---

³¹⁵ Tamtéž.

³¹⁶ *Bohemika. Sbirka I - map a plánů vydaných do roku 1850*. Geoportál ČUZK (2022). <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=sbirka1&idrastru=I-1-137_9> (29.6.2022).

³¹⁷ *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 29 3 62, Smlouvy o pronájmu částí Podvinického rybníka.

³¹⁸ Tamtéž.

³¹⁹ TŮMOVÁ M., *Město Opočno v topografických pramenech z 18. a 19. století*, Praha, 2014. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 137.

³²⁰ *II. vojenské (Františkovo) mapování-Čechy, mapový list O_7_X*. Laboratoř geoinformatiky (2022). <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_7_X> (29.6.2022).

³²¹ Tamtéž.

³²² Tamtéž.

³²³ *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 29 3 73, Smlouvy a licitační protokol o pronájmu Trnovského rybníka.

³²⁴ Tamtéž.

³²⁵ Role je staročeský název pro ornou půdu.

³²⁶ *II. vojenské (Františkovo) mapování-Čechy, mapový list O_7_X*. Laboratoř geoinformatiky (2022). <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_7_X> (29.6.2022).

³²⁷ Tamtéž

k roku 1915, v čítance kraje Opočenského a Dobrušského z roku 1937 se pak již rybník neobjevuje, z čehož můžeme tedy usoudit, že byl zřejmě zrušen v době, kdy rybníční hospodářství na Opočensku přebíraly od Colloredo-Mansfeldského velkostatku Rolnické akciové podniky v Podzámčí.^{328 329} Velmi pozoruhodně pak vypadá letecký snímek z roku 1952, který nám na dně Lhotského rybníka dokazuje podle pravidelných řad stromů, že se zde nacházel ovocný sad či les.³³⁰ Na leteckém snímku z roku 1960 pak rybník vidíme už opět napuštěný.³³¹ Jediným rybníkem, u kterého víme přesný rok jeho zrušení, je rybník Břekelský, který byl zrušen roku 1828.³³²

Podíváme-li se dále na indikační skici z roku 1840 či mapu kultur z let 1837–44, potvrdí nám tato díla výše zmíněné hypotézy. Zjistíme, že na těchto dílech jsou z významnějších rybníků zaznamenány pouze Broumar, Semechnický a Lhotský.^{333 334 335} Plochy po ostatních rybnících zde najdeme jako louky či podmáčené louky nebo jako ornou půdu.³³⁶ U výše zmíněného Lhotského rybníka nám pak je dobrým pramenem srovnávací tabulka ploch stabilního katastru, která porovnává jednotlivé druhy krajinného pokryvu mezi lety 1845 a 1948.³³⁷ Z této tabulky pro vesnici Semechnice, do jejíhož katastru Lhotský rybník patří, zjistíme, že plocha rybníků k roku 1845 zaujímala v katastru obce 66 hektarů 95 arů, v roce 1948, tedy již po vysušení Lhotského rybníka pouze 58 hektarů 73 arů.³³⁸ Z dnešní rozlohy Lhotského rybníka 8,4 hektaru nám tedy vyplývá, že výše zmíněný rozdíl ploch zhruba

---

³²⁸ *Státní oblastní archiv Zámrska*, f. Velkostatek Opočno, bez sign., Rybníční hospodářství a chov ryb 1883-1916.

³²⁹ Kolektiv autorů, *Čítanka kraje Opočenského a Dobrušského*. Hradec Králové, 1937, s. 165, 166.

³³⁰ *Letecké měřičské snímky 1952*. Geoportál ČUZK (2022).

<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.1952.RYCH60.03840> (29.6.2022).

³³¹ *Letecké měřičské snímky 1960*. Geoportál ČUZK (2022).

<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.1960.NACH69.00189> (29.6.2022).

³³² *Soukromý archiv Mgr. Jiřího Macha*, Kronika Mlýnů na Zlatém potoce (2. díl), s. 182.

³³³ *Mapa kultur*. Geoportál ČUZK (2022).

https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=mapy_kult&idrastru=B2_c_C23_26_VS-XIX-13 (3.7.2022).

³³⁴ *Indikační skici-Čechy*. Geoportál ČUZK (2022).

<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=skicic&idrastru=HRA443018400> (3.7.2022).

³³⁵ *Indikační skici-Čechy*. Geoportál ČUZK (2022).

<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=skicic&idrastru=HRA325018400> (3.7.2022).

³³⁶ Tamtéž.

³³⁷ *Výkazy ploch stabilního katastru*. Geoportál ČUZK (2022).

https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=vykazyPloch&idrastru=B2_d_1C_Rychnov_nad_Kneznou_6826_1 (3.7.2022).

³³⁸ Tamtéž.

odpovídá ploše vysušeného rybníka, jehož rozloha byla před vysušením zřejmě díky nižší hrázi menší než dnes.³³⁹

6.4 Zánik rybníků na panství novoměstském

Obdobně jako u panství opočenského nám jsou u novoměstského panství hlavními prameny k alespoň přibližné dataci zániku rybníků již zmíněná kartografická díla jako vojenská mapování, mapy kultur a podobně. U novoměstského panství nám pak ještě naléhavěji chybí téměř všechny prameny listinného charakteru, z dostupných pramenů však můžeme pozorovat podobné trendy jako na sousedních panstvích, ale i v celém Českém království.

Na mapách I. vojenského mapování, konkrétně mapových listech č. 80 a 97 z let 1780–83 spatříme ještě všechny rybníky, které zde po staletí v krajině existovaly.^{340 341 342} Většina z nich se nacházela na již zmíněném monumentálním vodním kanálu Rejha, který odebíral vody z Janovského potoka.³⁴³ Hned na počátku vodního přivaděče zvaného Rejha můžeme najít chybu v mapování, neboť tento vodní kanál dle mapy začíná kdesi pod lesem nad obcí Spy a je vykreslen, jako by šlo o potok s pramenem, neboť chybí propojení s Janovským potokem, ze kterého bral své vody.^{344 345} Na samém dolním okraji mapového listu pak vidíme první rybník na tomto kanálu, a to rybník Vršovka nad stejnojmennou obcí, jenž ale na mapě není pojmenován (viz mapa 6).³⁴⁶ Již nad tímto rybníkem došlo k dělení kanálu, kdy část vody napájela rybník Návesník (viz mapa 6).³⁴⁷ Uprostřed lesa Halína pak vidíme stejnojmenný rybník napájený jednak Halínským potokem, ale i odbočkou z Rejhy.³⁴⁸ Podobně vidíme

---

³³⁹ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetínovce 2020, s. 135.

³⁴⁰ TŮMOVÁ M., *Město Opočno v topografických pramenech z 18. a 19. století*, Praha, 2014. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 41.

³⁴¹ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97*. Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c097> (3.7.2022).

³⁴² *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 80*. Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c080> (3.7.2022).

³⁴³ Tamtéž.

³⁴⁴ Tamtéž.

³⁴⁵ *Soukromý archiv Ing. Borise Tichého*, Paměti obce Bohuslavic v okrese Nového Města nad Metují (kopie), s. 8, 9.

³⁴⁶ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 80*. Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c080> (3.7.2022).

³⁴⁷ Tamtéž.

³⁴⁸ Tamtéž.

zachované rybníky Olšánek, Vaček a rybníky ve vsi Bohuslavice.³⁴⁹ Celkově tedy můžeme říci, že I. vojenské mapování až na drobné chyby (počátek vodního přivaděče Rejha jako pramenný tok) nám popisuje vodní poměry více než podrobně.

Na Müllerově mapě krajů z roku 1720 vidíme pouze rybníky Olšánek a Vaček a to chybně vykresleny, Olšánek v nerealistické velikosti (například ve srovnání s Velkým rybníkem u Českého Meziříčí), rybník Vaček je naopak posunut o několik kilometrů jižněji než se ve skutečnosti nacházel (viz mapa 4).³⁵⁰ Naopak na takto málo detailní dílo se až neobvykle dobře povedlo autorovi mapy vykreslit průběh samotného vodního kanálu Rejha, který se na pravém okraji mapového listu odděluje z Janovského potoka.³⁵¹ Samotné dělení ale nevidíme, protože nám zde mapové pole končí (viz mapa 4).³⁵² I další dělení vody do Olšánku, Vačku a Tuřího jsou vykresleny relativně správně, rybník Tuří je zde však opět posunut, tentokrát západním směrem o cca 5 kilometrů.³⁵³

Co se týče samotného zániku rybníků, dostupné prameny nám nedovolí přesnější dataci. Můžeme říci, že rybníky jako Vaček, Návesník, Vršovka a Olšánek zanikly mezi lety 1883 a 1840, kdy na mapách I. vojenského mapování jsou ještě zakresleny.³⁵⁴ Naopak například na indikační skice Bohuslavic z roku 1840 vidíme rybníky Olšánek a Vaček jako louky či zamokřené louky z části ve vlastnictví šlechty (Ditrichštejnové), z části druhé pak již rozparcelované mezi místní sedláky.³⁵⁵ Z roku 1848, konkrétně 4. května, máme dochovanou listinu o výši nájmu pro jednotlivé sedláky hospodařící na půdě po rybníku Olšánek, sedláci si zde rovněž stěžují na výši nájmu a navrhují částečnou platbu v naturáliích (obilí).³⁵⁶ Na císařských povinných otiscích stabilního katastru z roku 1840 vidíme situaci okolo v té době již bývalého rybníka Vaček, kde vedle částečně rozparcelované plochy bývalého rybníka vidíme nebývale zevrubně zakresleny části vodního kanálu Rejha právě do rybníka Vaček a

---

³⁴⁹ Tamtéž.

³⁵⁰ *Bohemika. Sbirka I - map a plánů vydaných do roku 1850*. Geoportál ČUZK (2022). <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=sbirka1&idrastru=I-1-137_9> (3.7.2022).

³⁵¹ Tamtéž.

³⁵² Tamtéž.

³⁵³ Tamtéž.

³⁵⁴ Tamtéž.

³⁵⁵ *Indikační skici – Čechy*. Geoportál ČUZK (2022).

<<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=skicic&idrastru=HRA048018400>> (3.7.2022).

³⁵⁶ *Státní oblastní archiv Zámorsk, f. Velkostatek Nové Město nad Metují, k. 86, sign. 713, Zadržený nájem z rybníku Olšánek 1848.*

odbočku napájející rybník Tuří.³⁵⁷ Z toho můžeme usoudit, že přestože byly oba rybníky již zrušeny, vodní kanál, jenž je dříve napájel, byl stále zachován a připraven pro potenciální opětovné napuštění rybníků.³⁵⁸ U rybníka Tuří pak Miček pouze uvádí velmi obecně, že byl zrušen v 19. století a ani nezmiňuje jeho dřívější napájení odbočkou kanálu Rejha, uvádí ho jako rybník nebeský, což platí až po jeho opětovném napuštění okolo roku 1960.³⁵⁹ Další mapy jako například mapa kultur nám pak jen potvrzují výše zmíněná tvrzení, podobně jako srovnávací tabulky krajinného pokryvu mezi lety 1845 a 1948 nám ukazují, že plochy rybníků se mezi lety 1845 a 1948 téměř nezměnily.³⁶⁰ Například u obce Bohuslavice nad Metují v roce 1845 zaujímají rybníky rozlohu 3 hektary 82 arů, v roce 1948 3 hektary 96 arů.³⁶¹ Můžeme tedy bezpečně potvrdit, že velké rybníky byly zrušeny již před rokem 1840.³⁶²

6.5 Zánik rybníků na rychnovském panství

Největšími rybníky v námi sledované oblasti Podorlicka na rychnovském panství Kolowratů Libštejnských, dříve panství Solnice-Kvasiny a Skalka byly, jak již čteme výše, Ostrovský a Temenský.³⁶³ Na mapách I. vojenského mapování (list č. 97) můžeme tyto rybníky vidět funkční, obzvláště rybník Ostrovský nás zaujme svojí velikostí, se svými 60 hektary téměř dosahuje velikosti rybníku Broumar u Opočna (viz mapa 1).³⁶⁴ Ani tyto rybníky však nepřežily radikální změny hospodářství odstartované naplno v 80. letech 18. století.³⁶⁶ Rybník Ostrovský byl zrušen a přeměněn na ornou půdu a luka v období mezi I. vojenským mapováním a rokem 1840, kdy na jeho místě na císařském povinném otisku stabilního katastru pro obec Hroška vidíme pouze název Velko rybnická.³⁶⁷ Tento název nám tedy jednoznačně dokládá, co se na místě dříve nacházelo, přesnou dataci zániku se nám ale opět nepodařilo pomoci

---

³⁵⁷ *Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 – Čechy*. Geoportál ČUZK (2022).
<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=cioc&idrastru=B2_a_6C_324-1_5> (4.7.2022).

³⁵⁸ Tamtéž.

³⁵⁹ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 159.

³⁶⁰ *Výkazy ploch stabilního katastru*. Geoportál ČUZK (2022).

<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=vykazyPloch&idrastru=B2_d_1C_Nachod_324-1> (4.7.2022).

³⁶¹ Tamtéž.

³⁶² Tamtéž.

³⁶³ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97*. Laboratoř geoinformatiky (2022).

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=lvm&map_region=ce&map_list=c097> (4.7.2022).

³⁶⁴ Tamtéž.

³⁶⁵ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 133.

³⁶⁶ Tamtéž.

³⁶⁷ *Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 – Čechy*. Geoportál ČUZK (2022).

<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=cioc&idrastru=B2_a_6C_2363-1_2> (4.7.2022).

dostupných pramenů najít.³⁶⁸ Naopak zánik menšího rybníka Temenského se nám podařilo zjistit o dost přesněji. Na výše zmíněném císařském povinném otisku stabilního katastru z roku 1840 ještě vidíme rybník napuštěný, avšak na mapě II. vojenského mapování z přelomu let 1852–53 již plocha po rybníku figuruje jako louka, rybník tedy zanikl v rozmezí let 1840–53.³⁶⁹³⁷⁰Podobně výkaz ploch stabilního katastru z let 1845 a jeho následné porovnání se situací v roce 1948 nám ukazuje zánik Temenského rybníka, kdy v katastru Hrošky zaujímaly rybníky v roce 1845 plochu 23 hektarů 26 arů, v roce 1948 pak rybníky byly jen na 2 hektarech a 25 arech katastru této obce.³⁷¹ V námi zkoumané části rychnovského panství pak kromě Černíkovického rybníka již nevidíme další, v době II. vojenského mapování již zaniklé rybníky, jako byla Mošinka či Kabát.³⁷²

---

³⁶⁸ Tamtéž.

³⁶⁹ Tamtéž.

³⁷⁰ *II. vojenské (Františkovo) mapování-Čechy, mapový list O_7_X*. Laboratoř geoinformatiky (2022).
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_7_X>
(4.7.2022).

³⁷¹ *Výkazy ploch stabilního katastru*. Geoportál ČUZK (2022).
<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=vykazyPloch&idrastru=B2_d_1C_Rychnov_nad_Kneznou_2363-1> (4.7.2022).

³⁷² *II. vojenské (Františkovo) mapování-Čechy, mapový list O_7_X*. Laboratoř geoinformatiky (2022).
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_7_X>
(4.7.2022).

7. Zánik rybníků a rybníčních soustav v širší oblasti východních Čech

Zaniklé rybníky a jejich celé soustavy v některých oblastech východních Čech byly rozhodně mnohem větší a významnější než ty v Podorlicku, i z tohoto důvodu by bylo chybou se o jejich rušení alespoň ve stručnosti nezmínit. Nejen na Pardubicku a Chlumecku, v nížinatých úrodných oblastech, se naplno projevil hlad po zemědělské půdě.³⁷³ Na Pardubicku se nejvíce rušení rybníků projevilo v posledních 20 letech 18. století.³⁷⁴ Roku 1783 se na Pardubicku ryby chovaly ve 212 rybnících o celkové rozloze 5486 hektarů, roku 1802 pak fungovalo pouze 69 rybníků, přičemž mezi zrušenými rybníky byla i nejpodstatnější část rybníků velkých.³⁷⁵ Mezi těmito rybníčními velikány, kteří se vytratily z naší malebné krajiny byl i jeden z našich největších rybníků, Čeperka o rozloze přes 1000 hektarů.³⁷⁶ Čeperka se mohla pyšnit ještě dalšími přednostmi.³⁷⁷ Hráz tohoto rybníka dosahovala délky přes 4 kilometry, a tak byla nejdelší hrází na území naší vlasti.³⁷⁸ Kromě Čeperky vysušení a přeměna na louky či pole neminula ani rybník Oplatil s rozlohou okolo 400 hektarů a další významné rybníky na Pardubicku.³⁷⁹

Na Chlumecku byl největším zrušeným rybníkem rybník Rutvas s odhadovanou rozlohou 700–800 hektarů, na jehož dně byly postaveny vsi Tetov a Bílé Vchýnice.³⁸⁰ Zbytek plochy byl transformován podobně jako jinde na pole a louky či pastviny.³⁸¹ Nutno dodat, že rybník byl po značnou část 18. století špatně udržován, přičemž největší problém představovalo zarůstání rákosím.³⁸² Neméně významnými rybníky, jež podlehly potřebě nové zemědělské půdy, byly na Chlumecku dále například Velkochlumecký či Velký Kosický, naopak tuto radikální redukci množství rybníků přežil rybník Žehuňský, který je dnes největším rybníkem Chlumecka.³⁸³

---

³⁷³ MIČEK L., *Světlem českých rybníků*. Uhřetov, 2020, s. 126.

³⁷⁴ Tamtéž.

³⁷⁵ Tamtéž.

³⁷⁶ Tamtéž.

³⁷⁷ Tamtéž.

³⁷⁸ Tamtéž.,

³⁷⁹ Tamtéž, s. 129.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 88, 92, 121.

³⁸¹ Tamtéž.

³⁸² Tamtéž, s. 121.

³⁸³ Tamtéž.

8. Fungování zbylých rybníků v Podorlicku

Hlavně ve 2. polovině 18. století a na počátku století následujícího zmizela v Podorlicku převážná část rybníků.³⁸⁴ Avšak některé rybníky byly naštěstí zachovány či dokonce po zrušení znovu obnoveny.³⁸⁵ Ve 2. polovině 19. století režijní velkostatek na opočenském panství hospodařil na rybnících o celkové výměře okolo 145 hektarů, největší zachovanou vodní plochou pak byl Broumar.³⁸⁶ Z dalších stojí za zmínku Semechnický, Lhotský a Královélhotský.³⁸⁷ Zbylé rybníky byly většinou malé a sloužily jako trdelní či výtažní.³⁸⁸ Celková tržba za vylovené ryby činila v dobrých letech téměř 7 000 zlatých, další vedlejší zisky pak plynuly z ledu pro pivovar, rákosu atd.³⁸⁹ Z rybníku Broumar bylo loveno až přes 13 000 kaprů, porovnáme-li tato čísla s výlovy například v 17. a 18. století zjistíme, že došlo k obrovskému zefektivnění a zintenzivnění chovu ryb.³⁹⁰ Například v roce 1894 rybáři na Opočenském panství vylovili celkem 5 307 kilogramů kaprů a 203 kilogramů štik, přičemž největší rybník Broumar nebyl v tomto roce loven.³⁹¹ Z největšího v daném roce loveného rybníka, kterým byl Semechnický, vylovili rybáři 3 010 kilogramů kaprů a 141 kilogramů štik³⁹² Pro ryby si v té době přímo na hráz při výlovu jezdili prodejci ryb až z Hronova, Josefova či Police nad Metují, ryby ze sádek pak dokonce odebíral obchodník s rybami až z Prahy.³⁹³ Z 2. poloviny 19. století a počátku století 20. máme dochovány téměř všechny soupisy výlovů s množstvím vylovených ryb podle jednotlivých rybníků a druhů ryb.³⁹⁴ Třeba v roce 1915 vynesl rybník Broumar 5 035 kusů kaprů tříletých, 2 780 dvouletých a 960 ročních.³⁹⁵

Po vzniku Československé republiky pak rybniční hospodářství připadlo Rolnickým akciovým podnikům se sídlem v Podzámčí, které pokračovaly v zavádění nových metod a

---

³⁸⁴ LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*, in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 232.

³⁸⁵ Tamtéž.

³⁸⁶ Tamtéž.

³⁸⁷ Tamtéž.

³⁸⁸ Tamtéž.

³⁸⁹ Tamtéž.

³⁹⁰ Tamtéž.

³⁹¹ *Státní oblastní archiv Zámorsk, f. Velkostatek Opočno, bez sign., Rybniční hospodářství a chov ryb 1883-1916.*

³⁹² Tamtéž.

³⁹³ Tamtéž.

³⁹⁴ Tamtéž.

³⁹⁵ Tamtéž.

v další intenzifikaci chovu.³⁹⁶ Tato intenzifikace se projevila četnými úspěchy, důkazem toho může být fakt, že z rybníka Broumar bylo v roce 1935 vyloveno 461 metrických centů kaprů.³⁹⁷ Bezprostředně po skončení druhé světové války rybníční hospodářství na Opočensku převzal podnik Státní rybářství, po roce 1989 hospodaří na většině rybníků Kolowratské rybářství se sídlem v Rychnově nad Kněžnou, avšak na některých rybnících hospodaří i jiné instituce.³⁹⁸

---

³⁹⁶ LÁSKA J., *Rybníkářství a rybářství na Opočensku*, in: Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech, Hradec Králové, 1958, s. 233.

³⁹⁷ Tamtéž.

³⁹⁸ Tamtéž.

Závěr

V této bakalářské práci jsme se po úvodu, jenž alespoň ve stručnosti popisuje historii rybníkářství v České republice, zabývali užší tematikou, a to vznikem, hospodářským využitím a zánikem rybníků a rybničních soustav na Podorlicku. Dozvěděli jsme se, že průkopníky rybníkářství v tomto nádherném koutě východních Čech pod Orlickými horami byli cisterciáci ve Svatém Poli, kteří ve století 14. vytvořili řadu menších či větších rybníků, z nichž některé fungují dodnes, patří tedy mezi nejstarší rybníky nejen Podorlicka, ale i východních Čech. Rovněž jsme po srovnání literatury zjistili, že svatopolští cisterciáci byli jedněmi z nejschopnějších rybníkářů napříč tehdejšími církevními řády u nás. Bohužel zkázu tomuto slibně se rozvíjejícímu dominiu zasadily společenské změny, které vyvrcholily mezi lety 1419–20 nástupem husitského hnutí, které zasadilo svatopolskému klášteru drtivou ránu, ze které už se nikdy nevzpamatoval. Vedle cisterciáckého umu stavět rybníky a výnosně na nich hospodařit nesmíme ale opomenout ani příhodný reliéf s četnými sníženinami a pánvemi v mírně zvlněné Orlické tabuli, který k zakládání rybníků přímo vybízel. Můžeme tedy říci, že hydrologické a geomorfologické poměry přispěly ke slávě Podorlického rybníkářství napříč staletími měrou vrchovatou.

Během husitských válek došlo k úpadku rybničního hospodářství, tento úpadek pokračoval až do samého konce 15. století. Právě 90. léta 15. století, kdy Trčkové z Lípy koupili Opočno a postupně své dominium rozšiřovali, můžeme označit za dobu, kdy se rybníkářství v Podorlicku odrazilo od pomyslného dna a již v 1. polovině století 16. zaznamenalo bouřlivý rozvoj. V této době vznikla celá řada velkých rybníků na opočenském panství, stavba rybníků pak ještě pokračovala ve 2. polovině 16. století, kdy byla celá monumentální opočenská rybniční soustava dokončená a pro režijní velkostatek byla zdrojem značných příjmů. Rybníkářství se v tomto období rozkvětu celého českého státu slibně rozvíjelo i na dalších panstvích pod Orlickými horami, avšak žádné z těchto panství nepřekonalo Trčky na Opočně, jejichž téměř 150 hektarový Velký rybník neměl co do velikosti a množství chovaných ryb v širokém kraji obdobu.

I v období po 30 leté válce se rybniční hospodářství dále slibně rozvíjelo a prosperovalo. Rostoucí množství vylovených ryb od 16. až do 20. století nám názorně dokazuje intenzifikaci chovu. Zlom nastal až ve 2. polovině 18. století, kdy v duchu osvícenských myšlenek a snaze zefektivnit vrchnostenské hospodářství byla většina rybníků rušena a transformována na luka či ornou půdu. Vůbec nejtemnějším desetiletím pro Podorlické rybníky byla 90. léta 18. století,

kdy vrchnost nechala zrušit největší počet rybníků, a to nejen vrchnost na opočenském zámku, ale i v Rychnově nad Kněžnou či Novém Městě nad Metují.

Avšak některé rybníky zrušeny nebyly a fungují až do dnešních dní. Ve století 19. na zachovaných rybnících pokračovala intenzifikace chovu a výnosy z některých rybníků se oproti 1. polovině 17. století zvýšily více než 10x. Vedle zvětšení kapacity rybníků se také projevil účinek příkrmování ryb, kdy lovené kusy dorůstaly daleko větších rozměrů a hmotností než v dávných dobách. Můžeme říci, že rybníky do dnešních dní zachovalé, jsou ve světle současných globálních změn klimatu důležitým prvkem naší krajiny. V obdobích s přebytkem vody přispívají ke zpomalení odtoku a zachycují značnou část vysokých průtoků. V obdobích suchých pak toky dotují naakumulovanou vodou a průtoky tak zvyšují na úroveň, která dává přežití říčním živočichům a přispívá ke zvlhčování a ochlazování bezprostředního okolí vodních toků. Celkově platí, že rybníky jsou podstatným prvkem naší krajiny, který není jen zdrojem zisků, ale i útočištěm mnoha ohrožených druhů živočichů a rostlin a mocnou zbraní pro boj se suchem.

Pro přehlednost se sluší v bodech vyzdvihnout nejdůležitější poznatky, které tato práce a s ní spojené bádání přinesly:

- Průkopníky rybníkářství v Podorlicku byli ve 14. století cisterciáci ve Svatém Poli.
- Období husitských válek přineslo úpadek nebývale rozvinutého svatopolského rybníkářství.
- K největšímu rozvoji rybníkářství v Podorlicku došlo v 16. století, a to nejen na opočenském panství.
- Nebývale rozvinutá a složitá rybníční soustava na vodním kanálu Rejha na opočenském panství vznikla s největší pravděpodobností v 16. století, starší datace vzhledem analogii s okolím a vývojem rybníkářství v Čechách je nepravděpodobná.
- Definitivní pravděpodobnost výše zmíněné hypotézy by však musel potvrdit například archeologický průzkum v blízkosti bývalých rybníků na tomto kanále či podél kanálu samotného, silně by rovněž pomohl nález jakéhokoliv artefaktu rostlinného původu, jehož stáří by se dalo určit pomocí dendrochronologického výzkumu.
- Rybníkářství v Podorlicku přečkalo období 30 leté války bez větších problémů a dále bylo výnosnou složkou vrchnostenského podnikání.
- K postupnému rušení rybníků začalo docházet již v polovině 18. století, nejvíce rybníků však bylo zrušeno až v 90. letech 18. století.

- Během staletí existence rybníků se postupně zvyšovala efektivita chovu ryb v nich a stoupaly jak výnosy ryb při výlovech, tak i průměrná hmotnost jedné ryby.
- I po zrušení velké části rybníků zůstala jejich menšina zachována, hlavně na opočenském panství.
- Po vzniku Československa přešlo vlastnictví rybníků od colloredo – mansfeldského velkostatku postupně na Rolnické akciové podniky Podzámčí, Státní rybářství a od 90. let minulého století na většině rybníků hospodaří kolowratské rybářství Rychnov nad Kněžnou.
- Vedle oblasti Podorlicka jsme též zmapovali širší oblast východních Čech, kde se nacházely jak na Pardubicku, tak i na Chlumecku ještě mnohem větší rybníky než na Opočensku i tyto rybníky však podlely potřebě rozšiřovat zemědělskou půdu a v krajině bychom je marně hledali.

Použité prameny a literatura

Prameny:

- *Soukromý archiv Mgr. Jiřího Macha*, Kronika Mlýnů na Zlatém potoce (2. díl).
- *Soukromý archiv Mgr. Jiřího Macha*, Pamětní kniha obce Pulice (kopie).
- *Soukromý archiv Ing. Borise Tichého*, Paměti obce Bohuslavic v okrese Nového Města nad Metují (kopie).
- *Soukromý archiv PhDr. Jany Tomanové*. Rojkova kronika (opis).
- *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 8 6 6i, Přehled výlovu rybníků na opočenském panství v roce 1643.
- *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 8[9] 152 152g1, Specifikace jarního a podzimního výlovu rybníků.
- *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 51 42 238, Příznávací tabele dominikálních nemovitostí (včetně rybníků, pil a mlýnů).
- *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 8[9] 175 175h, Zpráva o podzimním výlovu.
- *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 29 3 62, Smlouvy o pronájmu částí Podvinického rybníka.
- *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, sign. 29 3 73, Smlouvy a licitační protokol o pronájmu Trnovského rybníka.
- *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Nové Město nad Metují, k. 86, sign. 713, Zadržený nájem z rybníku Olšanek 1848.
- *Státní oblastní archiv Zámorsk*, f. Velkostatek Opočno, bez sign., Rybníční hospodářství a chov ryb 1883-1916.

Monografie:

- Jiří ANDRESKA, *Lesk a sláva českého rybářství*. Pacov, 1997.
- Jan DUBRAVIUS, *O rybnících*. Praha, 1953.
- Antonín FLESAR, *Popis historicko-archeologicko-statistický okresu Opočenského*. Hradec Králové, 1895.
- Josef HAUBELT, *Jakub Krčín z Jelčan*. Praha, 2003.

- Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142-1420, sv. 2.* Praha, 2002.
- Kolektiv autorů, *Čítanka kraje Opočenského a Dobrušského.* Hradec Králové, 1937.
- Ladislav MIČEK, *Světlem českých rybníků.* Uhřetov, 2020.
- Alois MÍKA, *Slavná minulost českého rybníkářství.* Praha, 1955.
- Renata PAVELKOVÁ, Jindřich FRAJER, Patrik NETOPIL a kol., *Historické rybníky České republiky.* Praha, 2014.
- Václav RATHOUSKÝ, Zbyněk LIKOVSKÝ, *Opočno 1068-2000. Historie v datech.* Praha, 2006.
- Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen. Königgrätzer Kreis, sv. 4.* Praha, 1836.

Studie v periodických a sbornících:

- Dušan FOLTÝN, Jiří SLAVÍK, *Stavební podoba cisterciáckého opatství Svaté pole ve světle písemných a hmotných pramenů,* *Východočeské listy historické,* 2001, 17-18.
- Jan KUBĚNKA, *Příspěvek k dějinám kláštera Svaté pole u Třeběchovic pod Orebem,* *Sborník vlastivědných prací Orlické hory a Podorlicko,* 1970, 3.
- Jaroslav LÁSKA, *Někdejší Opočensko a jeho obyvatelé v urbářích ze XVI. až XVIII. Století,* *Orlické hory a Podorlicko,* 9, 1999.
- Jaroslav LÁSKA, *Rybníkářství a rybářství na Opočensku,* in: *Hradecký kraj, sborník statí o přírodních poměrech a dějinných proměnách severovýchodních Čech,* Hradec Králové, 1958.
- Václav RATHOUSKÝ, Zbyněk LIKOVSKÝ, *Místní a pomístní jména Opočna,* *Orlické hory a Podorlicko,* 2003, 12.

Kvalifikační práce:

- Petr NOSEK, *Východočeské panství Opočno v letech 1618-1638,* Hradec Králové, 2009. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.
- Ondřej PAVLOVEC, *Trčkové z Lípy na opočenském panství,* Olomouc, 2008. Diplomová práce. Filozofická fakulta University Palackého v Olomouci.

- Martina TŮMOVÁ, *Město Opočno v topografických pramenech z 18. a 19. století*, Praha, 2014. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.

Internetové zdroje:

- *Bílý Újezd- Dějiny obce s připojenou osadou Roudné*. Obec Bílý Újezd (2007). <<https://www.bilyujezd.cz/bu/kronika/ch09.html#d0e3390>> (11.6.2022).
- *Bohemika. Sbíрка I - map a plánů vydaných do roku 1850*. Geoportál ČUZK (2022). <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=sbirka1&idrastru=I-1-019_9> (29.6.2022).
- *Bohemika. Sbíрка I - map a plánů vydaných do roku 1850*. Geoportál ČUZK (2022). <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=sbirka1&idrastru=I-1-137_9> (29.6.2022).
- *Bohemika. Sbíрка I - map a plánů vydaných do roku 1850*. Geoportál ČUZK (2022). <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=sbirka1&idrastru=I-1-142_9> (29.6.2022).
- *Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 – Čechy*. Geoportál ČUZK (2022). <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=cioc&idrastru=B2_a_6C_2363-1_2> (4.7.2022).
- *Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 – Čechy*. Geoportál ČUZK (2022). <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=cioc&idrastru=B2_a_6C_324-1_5> (4.7.2022).
- *Indikační skici – Čechy*. Geoportál ČUZK (2022). <<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=skicic&idrastru=HRA325018400>> (3.7.2022).
- *Indikační skici – Čechy*. Geoportál ČUZK (2022). <<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=skicic&idrastru=HRA048018400>> (3.7.2022).
- *Indikační skici – Čechy*. Geoportál ČUZK (2022). <<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=skicic&idrastru=HRA443018400>> (3.7.2022).

- *Letecké měřičské snímky 1952*. Geoportál ČUZK (2022).
<<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.1952.RYCH60.03840>> (29.6.2022).
- *Letecké měřičské snímky 1960*. Geoportál ČUZK (2022).
<<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.1960.NACH69.00189>> (29.6.2022).
- *Mapa kultur*. Geoportál ČUZK (2022).
<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=mapy_kult&idrastru=B2_c_C23_26_VS-XIX-13> (3.7.2022).
- *Od historie po současnost*. Obec Ohnišov (2022). <<https://www.ohnisov.cz/od-historie-po-soucasnost>> (11.6.2022).
- *Opočenské noviny (červen 2021)*. Město Opočno (2021).
<https://www.opocno.cz/assets/File.ashx?id_org=11195&id_dokumenty=4492> (22.6.2022).
- *I. vojenské (josefské) mapování - Čechy, mapový list č.80*. Laboratoř geoinformatiky (2022).
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c097> (11.6.2022).
- *I. vojenské (josefské) mapování - Čechy, mapový list č.97*. Laboratoř geoinformatiky (2022).
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c097> (9.6.2022).
- *II. vojenské (Františkovo) mapování-Čechy, mapový list O_7_X*. Laboratoř geoinformatiky (2022).
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_7_X> (29.6.2022).
- *Výkazy ploch stabilního katastru*. Geoportál ČUZK (2022).
<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=vykazyPloch&idrastru=B2_d_1C_Nac_hod_324-1> (4.7.2022).

- *Výkazy ploch stabilního katastru*. Geoportál ČUZK (2022).
<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=vykazyPloch&idrastru=B2_d_1C_Ryc_hnov_nad_Kneznou_2363-1> (4.7.2022).
- *Výkazy ploch stabilního katastru*. Geoportál ČUZK (2022).
<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=vykazyPloch&idrastru=B2_d_1C_Ryc_hnov_nad_Kneznou_6826-1> (3.7.2022).

Seznam schémat a mapových příloh

- Schéma 1 – Dlouhá Strouha po rybník Ostrovský. Zdroj: Soukromý archiv Ing. Borise Tichého; *III. vojenské mapování - 1 : 25 000, mapový list 3956_2*. Laboratoř geoinformatiky (2022).
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=3vm&map_region=25&map_list=3956_2>.
- Schéma 2 – Zaniklé a existující rybníky na opočenském, solnickém, černíkovickém a skaleckém panství. Zdroj: Soukromý archiv Ing. Borise Tichého; *ZM 10*. Geoportál ČUZK (2022).
<<https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>>.
- Schéma 3 – Průběh a dělení vodního kanálu Rejha a rybníky tímto kanálem napájené. Zdroj: Soukromý archiv Ing. Borise Tichého; *II. vojenské (Františkovo) mapování – Čechy, mapový list O_6_X*. Laboratoř geoinformatiky (2022).
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_6_X>.
- Mapa 1 – Výřez mapy I. vojenského mapování zaznamenávající rybníky Ostrovský, Temenský, Trnovský, Lhotský a Semechnický. Zdroj: *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97*. Laboratoř geoinformatiky (2022).
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c097> (9.7.2022).
- Mapa 2 – Výřez mapy I. vojenského mapování zaznamenávající rybníky Podvinický, Bezděk a Velký. Zdroj: *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 97*. Laboratoř geoinformatiky (2022).
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c097> (9.7.2022).
- Mapa 3 – Výřez mapy I. vojenského mapování zaznamenávající rybníky Břekelský, Klášterský a Pavlovský. Zdroj: *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 96*. Laboratoř geoinformatiky (2022).
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c096> (9.7.2022).
- Mapa 4 – Výřez mapy kraje z roku 1726 mapující oblast Opočenska. Zdroj: *Bohemika. Sbírka I - map a plánů vydaných do roku 1850*. Geoportál ČUZK (2022).

https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=sbirka1&idrastru=I-1-019_9

(9.7.2022).

- Mapa 5 – Výřez mapy II. vojenského mapování zaznamenávající rybníky Lhotský, Semechnický a Broumar. Zdroj: *II. vojenské (Františkovo) mapování-Čechy, mapový list O_7_X*. Laboratoř geoinformatiky (2022).

http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_7_X (9.7.2022).

- Mapa 6 – Výřez mapy I. vojenského mapování zaznamenávající část vodního kanálu Rejha a rybníky Vršovka a Návesník. Zdroj: *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 80*. Laboratoř geoinformatiky (2022).

http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c080 (9.7.2022).

Schémata a mapové přílohy

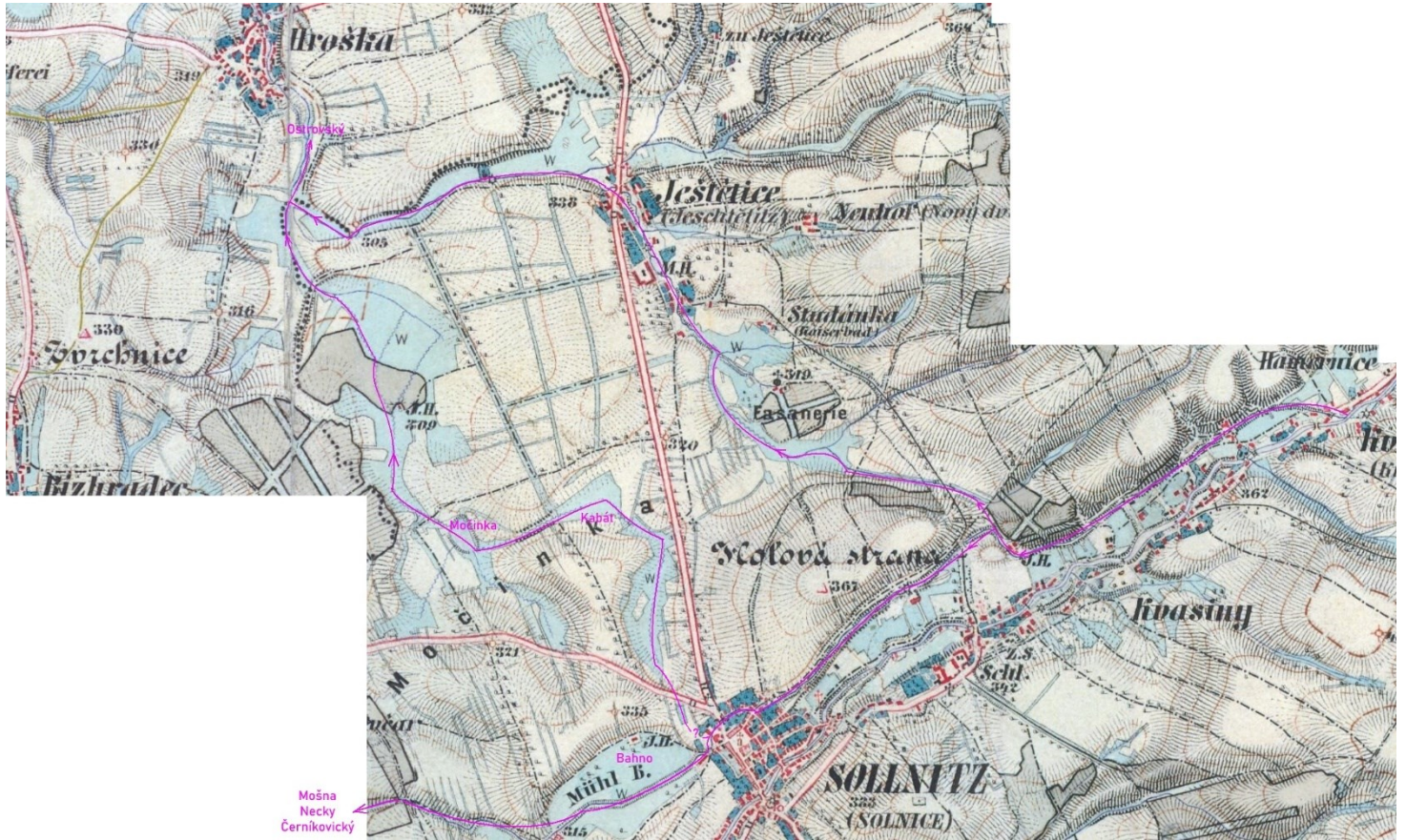
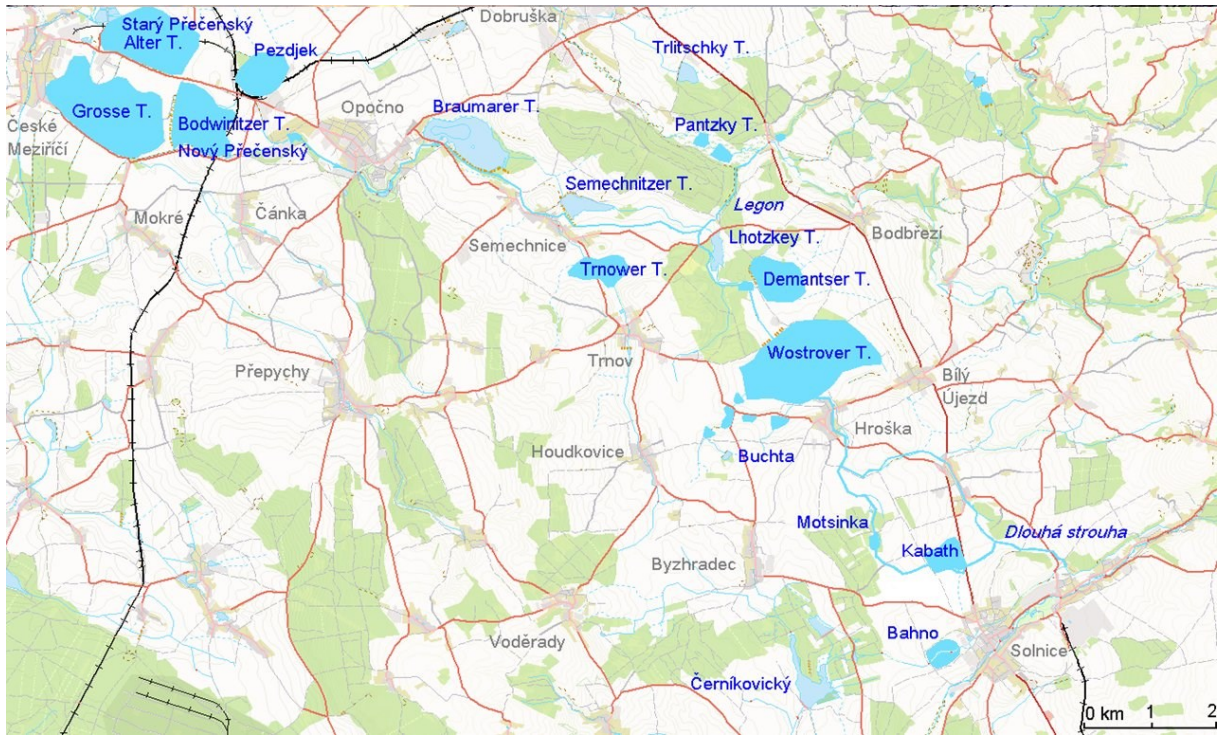
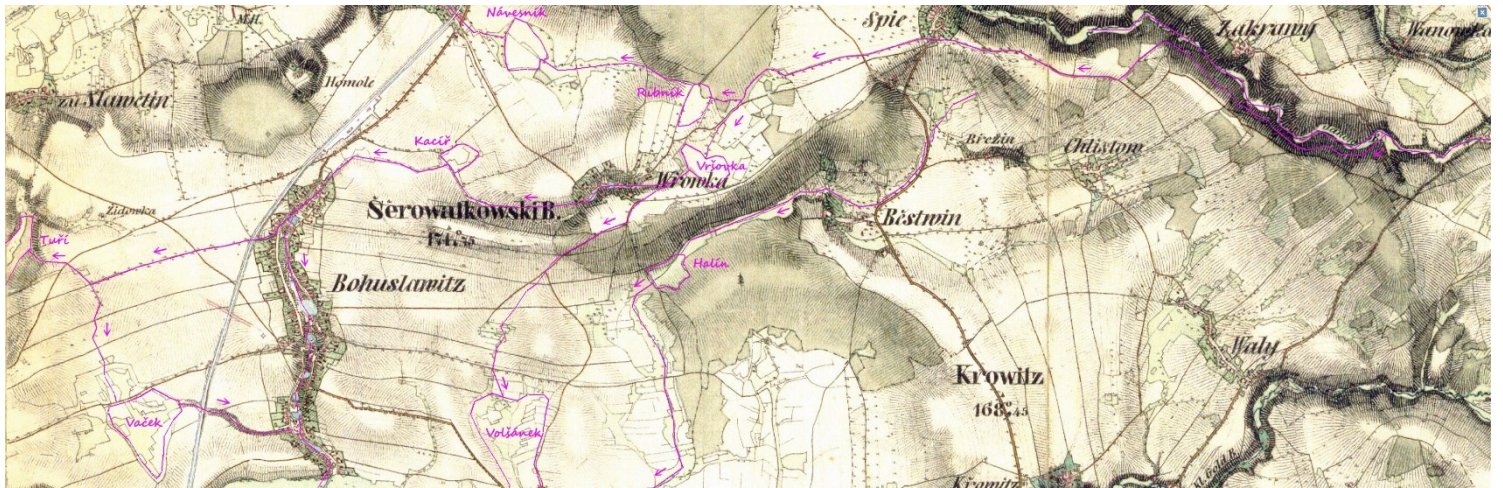

Schéma 1

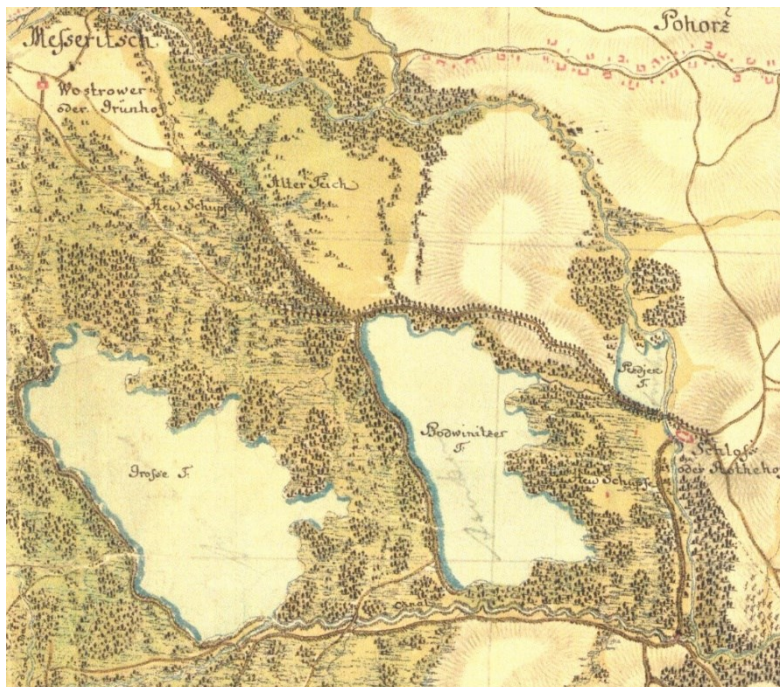
Schéma 2

Schéma 3

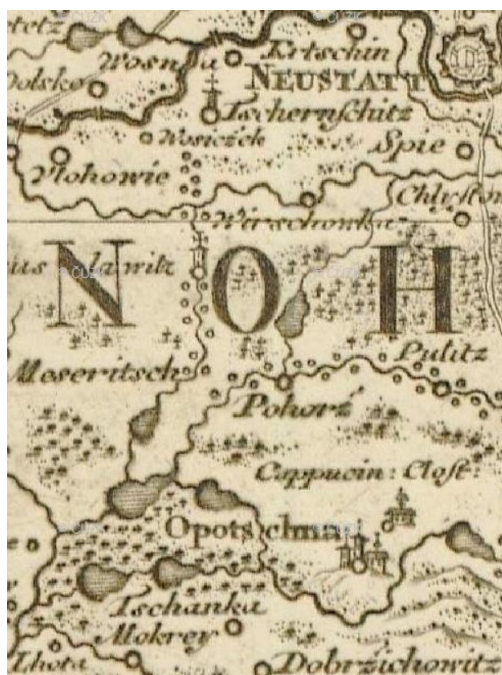
Mapa 1

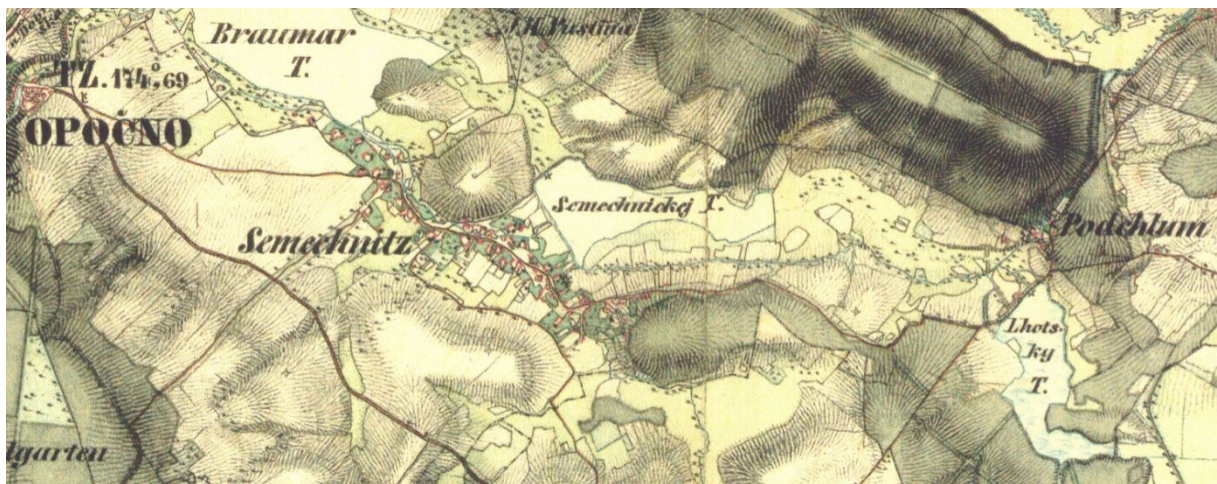
Mapa 2

Mapa 3

Mapa 4

Mapa 5

Mapa 6

Seznam obrazových příloh

- Obr. 1 – Částečně podmáčená louka na dně bývalého Klášterského rybníka. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 2 – Rybník Broumar. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 3 – Obilné pole na místě bývalého rybníka Bezděk. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 4 – Podchlumský (dříve Lhotský) rybník s hustou vegetací na březích. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 5 – Intenzivní výskyt kachen na Podchlumském rybníku. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 6 – Staleté duby na hrázi Podchlumského rybníka. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 7 – Mohutná hráz bývalého Podvinického rybníka se staletými duby. Foto: Ing. Boris Tichý
- Obr. 8 – Jalový potok s počátkem hráze Podvinického rybníka, v pozadí obilné pole na dně bývalého Podvinického rybníka. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 9 – Nově zbudovaná výrobní hala na dně bývalého Podvinického rybníka. Foto: Matyáš Langer.
- Obr. 10 – Obilné pole na dně zrušeného Velkého rybníka, v pozadí hráz rybníka Podvinického (nazývaná též Podzámecký stav). Foto: Matyáš Langer
- Obr. 11 – Dno bývalého Velkého rybníka využívané dnes jako orná půda, v pozadí panorama Orlických hor. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 12 – Zástavbách v místech bývalého Velkého rybníka v Českém Meziříčí. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 13 – Vzrostlý dub na hrázi bývalého Velkého rybníka vedle silnice z Českého Meziříčí do Mokrého. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 14 – Řepné a obilné pole na dně bývalého rybníka Starý Přeceňský, v pozadí bývalý hospodářský dvůr Ostrov a cukrovar v Českém Meziříčí. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 15 – Pozůstatky vodního kanálu Rejha v lese nad obcí Spy. Foto: Ing. Boris Tichý
- Obr. 16 – Dobře zachované koryto vodního kanálu Rejha u obce Spy. Foto: Ing. Boris Tichý
- Obr. 17 – Pozůstatek odbočky vodního kanálu Rejha do rybníka Vršovka. Foto: Ing. Boris Tichý
- Obr. 18 – Zachovaná hráz bývalého rybníka Vršovka. Foto: Ing. Boris Tichý

- Obr. 19 – Pole a rákosem zarostlý potok na místě bývalého rybníka Olšánek. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 20 – Hráz bývalého rybníka Olšánek, na níž vede silnice Bohuslavice – Dobruška. Foto: Matyáš Langer
- Obr. 21 – Rybník Pod Hospodou v Bohuslavicích, v minulosti dotovaný vodou z vodního kanálu Rejha, dnes typický příklad návesního rybníku se špatnou kvalitou vody. Foto: Matyáš Langer

Obrazové přílohy

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6

Obr. 7

Obr. 8

Obr. 9

Obr. 10

Obr. 11

Obr. 12

Obr. 13

Obr. 14

Obr. 15

Obr. 16

Obr. 17

Obr. 18

Obr. 19

Obr. 20

Obr. 21